

Att hantera en stigande havsnivå i ett kulturpräglad landskap

Lokala och regionala perspektiv på Falsterbonäsets nutid och
framtid

Andreas Erlström

Handledare: Hans Antonson
Institutionen för Kulturgeografi och ekonomisk geografi
SGEL36
VT2016

Abstract

Research concerning the challenge of rising sea levels often leave out the importance of landscape and its history. When discussing present and future adaptations to local climate changes, e.g. sea level rise, an understanding of the process that shaped the area that exist today is an important aspect. Here Falsterbonäset is chosen as a case study focussing on three actors the regional planning office at the County Administrative Board of Skåne (CAB), the Vellinge municipality and a local nature protection organization (Falsterbonäsets Naturvårdsförening). The analysis is based on planning documents from the first two actors, historical documentations of the area and interviews with all actors. The results is that previous changes in the landscape limit the ability to choose paths of adaptations in accordance with previous research. The municipality is interested in protecting and expanding the economic value of Falsterbonäset while Falsterbonäsets Naturvårdsförening and the CAB are in opposition to such plans. The latter two are, however, in many ways positive to the protective measures proposed. Falsterbonäsets Naturvårdsförening is strongly advocating the cultural and environmental landscape of Falsterbonäset and strongly oppose the ongoing trend of increasing exploitation of the area. The CAB follows their policy of no new developments below three meters above sea level. The discussion is filled with discontent and recent discussions have not showed any signs of improving the situation.

Landscape, local history, rising sea levels, cultural landscape, historical maps and in-depth interviews

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställning	2
2.1	Disposition.....	2
3	Tidigare verk	2
3.1	Svenska exempel	4
3.2	Skånska exempel	5
4	Teori	7
4.1	Natur och människa i samspel	7
4.2	Kulturlandskapet.....	8
4.3	Rationalisering och modernitet.....	9
4.4	Avslutande om teorin.....	11
5	Metod.....	11
5.1	Fallstudie	11
5.1.1	Avgränsningar.....	12
5.2	Intervju som metod.....	12
5.3	Visuell metod.....	13
5.3.1	Kartor	13
5.3.2	Fotografier.....	14
5.4	Dokument	14
6	Bakgrundteckning.....	15
7	Resultat.....	16
7.1	Falsterbonäsets Landskap 1700–2015	17
7.2	Vad ska hända med Falsterbonäset?	24
7.2.1	Kommunens ståndpunkt.....	24
7.2.2	Länsstyrelsens yttrande	27
7.2.3	Falsterbonäsets Naturvårdsförening.....	30
8	Diskussion	32
8.1	Hur har den tidigare utvecklingen påverkat dagens situation?	32
8.2	Finns det en medvetenhet till kulturmiljöns historiska utveckling vid dagens diskussion om åtgärder för Skanör-Falsterbo?.....	33
8.3	Hur förs diskussionen kring Falsterbonäsets framtid? Skiljer sig uppfattningen om vad Skanör-Falsterbo är mellan aktörer?	34
9	Slutsats.....	37
10	Källförteckning.....	38
10.1	Otryckta källor och arkivhandlingar	38
10.2	Litteratur	38

Bilaga A – Intervjuguide för Falsterbonäsets Naturvårdsförening

Figurförteckning

<i>Figur 6.1: Översiktskartor som visar var Falsterbonäset ligger i Sverige.</i>	16
<i>Figur 7.1: Lådakt över Falsterbonäset 1765 där vångarna är färgat vita.</i>	18
<i>Figur 7.2: karta över Falsterbonäset år 1853.</i>	18
<i>Figur 7.3: Häradsekonomiska kartan över Falsterbonäset 1910-15.</i>	19
<i>Figur 7.4: Nutida karta över Falsterbonäset.</i>	19
<i>Figur 7.5: Befolkningsutveckling i Skanör med Falsterbo från 1800 fram till år 2010.</i>	20
<i>Figur 7.6: Hamnen i Skanör 1915 och 2016.</i>	20
<i>Figur 7.7: Fotomontage över Falsterbonäset på 1940-talet.</i>	21
<i>Figur 7.8: Fotomontage över Falsterbonäset tagna 1962 t.v. och 1959 t.h.</i>	21
<i>Figur 7.9: Fotomontage över Falsterbonäset från 1973.</i>	22
<i>Figur 7.10: Fotomontage över Falsterbonäset 2014 omgjord i gråskala.</i>	22
<i>Figur 7.11: Gata bredvid Skanörs kyrkogårdsmur 1935 och 2016.</i>	23
<i>Figur 7.12: Huvudgatan sett från Skanörs torg 1935 och 2016.</i>	23
<i>Figur 7.13: Rådstugan i Skanör okänt datum och 2016.</i>	23
<i>Figur 7.14: Planerade skyddsåtgärder för Falsterbonäset.</i>	25

1 Inledning

Landskap, ett begrepp som för många leder tankarna till landskapsindelningarna i Sverige som Skåne, Halland, Närke etc. men ordet landskap har många betydelser (Tress & Tress 2001). Forskning visar att begreppet också har andra betydelser. Ibland görs åtskillnad mellan stad och landsbygd där staden inte betraktas som landskap, ibland visar studier att allmänheten har en annan syn än de professionella och att begreppet landskap inte alltid används (Henningsson et al. 2015).

Landskapet har genomgått stora förändringar genom århundradena. Teknik och institutioner har förändrat förutsättningarna för oss människor att bruka och påverka landskapet runt omkring oss. Befolkningsförändringar har förändrat kravet på landskapet att tillgodose våra behov (Antonson & Jansson 2011). Sett till den moderna eran kan vi se hur samhällsförändringar, teknologiförändringar och utveckling förändrat förutsättningarna för oss och kravet på oss att bruka och strukturera landskapet (Doevedans et al. 2007). Olika landskapstolkningar leder även tankarna till att människor reflekterar olika vad gäller landskapets historia och att det återspeglas i myndighetsbeslut.

Men idag syns inte dessa strukturella förändringar i landskapet, vi ser enbart resultatet av förändringar. Där som för hundra år sedan fanns en sjö kan det idag vara åkermark som ser likadan ut som övrig åkermark och därmed gömmer landskapets historia. Samma gäller åkermark på platser där det en gång fanns en ängsmark. Landskapen idag ger en visuell bild som inte alltid ger oss en förståelse för den tidigare markanvändningen (Antonson 2011).

Dagens debatt om klimatförändringar behandlar bl.a. den stigande havsnivån och ett varmare klimat. Diskussioner handlar oftast om att förändra samhället till att minska vår klimatpåverkan och hur vi ska möta klimatförändringseffekterna såsom stigande havsnivåer. Diskussionerna kretsar framförallt kring minskat bilanvändande, bättre avfallshantering, byggnadsisolering osv. Men för områden världen över som ligger i låglänta delar, nära dagens medelhavsnivå, såsom Nederländernas lågländer eller vissa kusträckor kring Öresundsregionen, handlar miljödiskussionen främst om natur- och kulturvärden och att kunna hantera översvämningar (exempelvis IPCC 2014). Nyligen har problematiken kring Skanör-Falsterbo, sydvästra Skåne, uppmärksammats av Sveriges Radio, P1-morgon, där den stigande havsnivån och dess konsekvenser för Vellinge kommun debatterades (Sveriges Radio 2016). Debatten har pågått en tid, speciellt mellan Vellinge Kommun och Länsstyrelsen i Skåne har det funnits en motsättning om nutiden och framtiden för Skanör-Falsterbo och att den i mediernas nyhetsinslag därmed visar på att problematiken är aktuell för samhällsplaneringen. I dagens samhällsplanering finns två möjliga anpassningsmöjligheter till en stigande havsnivå, nämligen invallning (bo kvar) eller reträtt (att gradvis flytta från området) (Moser et al. 2012; Abel et al. 2011).

Skanör-Falsterbo är en halvö som blivit uppkallad efter de två nu sammanväxta orterna Skanör och Falsterbo. Området beskrivs av Mattsson (2011:1) som "*en för Sverige unik landform*" där marken är uppbyggd av sand. Landmassan är i relation till resten av Sverige ung och samexisterar med havet som ständigt formar och omformar landskapet kring Skanör-Falsterbo. Som kontrast till de förändrade förhållandena står den fasta bebyggelsen. Till detta kan också läggas det kulturpräglade landskapet som därigenom

förändras. Åtgärder för att kämpa mot ett förändrat landskap har på senare tid fått mycket uppmärksamhet från media. Sydsvenskan (Eriksson 2012) rapporterade bland annat om invallningen av Ljunghusen och Skanör-Falsterbo och så sent om i maj 2016 rapporterades om att vallarna kommer behöva vara högre och kanske byggas tidigare än man trott (Viktorsson 2016). Diskussionen och problematiken kretsar kring nutid och vilken väg Skanör-Falsterbo kommer gå i framtiden. Men, i dagens forskning lyfts sällan det kulturella och historiska utvecklingen av området fram i diskussioner om åtgärder och scenarier.

2 Syfte och frågeställning

Huvudsyftet med uppsatsen är att fördjupa sig i problematiken kring den stigande havsnivån och vattenhanteringen i Skanör-Falsterbo utifrån ett landskapsperspektiv. Med det menas att uppsatsen ska försöka ge en djupare analys av hur tidigare markanvändning i Skanör-Falsterbo påverkat förutsättningarna idag och hur de kan påverka framtida landskapsförändringar. För detta behövs en djupare förståelse av bygdens utveckling under den moderna tiden fram tills nutid samt en insikt i hur olika centrala aktörer tänker och agerar kring frågan.

Med utgångspunkt i en sådan genomgång av tidigare markanvändning och landskapsstrukturer kommer uppsatsen även att syfta till att analysera den diskussion som nu förs om fortsatta åtgärder i Skanör-Falsterbo. Uppsatsen kommer specifikt fokusera på problematiken och diskussionen om våtmarkerna, natur- och kulturmiljövärden och åtgärder för att möta förändrade förutsättningar.

Arbetet belyser följande frågeställningar:

- Hur påverkar tidigare markanvändning i Skanör-Falsterbo dagens valmöjligheter kring t.ex. invallning eller reträtt?
- Finns det en medvetenhet till kulturmiljöns historiska utveckling vid dagens diskussion om åtgärder för Skanör-Falsterbo?
- Hur förs diskussionen kring Falsterbonäsets framtid? Skiljer sig uppfattningen om vad Skanör-Falsterbo är mellan olika aktörer?

2.1 Disposition

Inledningsvis kommer jag att presentera tidigare forskning med en stigande havsnivå, våtmarker och landvinning i kustnära områden. Därefter i kap. 2 presenteras de teorier som uppsatsen kommer utgå ifrån under diskussionen av det empiriska materialet. I kap. 3 följer en djupare beskrivning av metoderna jag använt. Därefter, i kap. 4, kommer jag att ge en bakgrundsbeskrivning till problematiken kring Skanör-Falsterbo och även hur Skanör-Falsterbo geografiskt ser ut idag. Kap. 5 är uppsatsens huvuddel där det empiriska materialet presenteras med en början i den historiska utvecklingen av Falsterbonäset (avsnitt 5.1), följt av aktörernas åsikter om dagens problematik och framtida åtgärder (avsnitt 5.2). Uppsatsen kommer i kap. 6 att övergå i en diskussion om det empiriska materialet. Slutligen, i kap. 7, presenteras slutsatserna.

3 Tidigare verk

Forskning om områden som är sårbara för höga vattenflöden har gjorts inom många vetenskaper. Läggs fokus på våtmarksforskningen som sådan finns det ett brett spektra

av forskning kring våtmarkers karaktärsdrag. T.ex. den naturvetenskapliga forskningen om våtmarkers ekologiska egenskaper och dess positiva miljöpåverkan. Därutöver finns det också en del forskning inom samhällsvetenskapen.

Ett område som fått fokus i samhällsvetenskapen är de Nederländska poldrarna och invallningarna. Wolf (1992) och Doevedans et al. (2007) är några som skrivit om vattenhanteringen i Nederländerna emellertid utifrån olika infallsvinklar. Wolf ger i sin artikel en översikt om traditionen i Nederländerna, i större skala också Europa, att valla in och dränera våtmarker för att skapa mer odlingsmark i regionen. I Nederländerna har det varit ett sätt att öka jordbruksproduktionen, speciellt innan 1900-talet då få framgångar gjordes i att öka produktion per areal. Traditionen att valla in för att vinna tillbaka land från havet, skydda befintliga landskap och förhindra stora översvämningar blev under andra hälften av 1900-talet ifrågasatt. Wolf (1992) ger en möjlig förklaring i att naturområden som rekreationsområden blev viktigare samtidigt som större del av befolkningen fick ökad fritid. Doevedans et al. (2007) skriver om en liknande trend fast med fokus på landvinningarna från Zuidersee. Där anlades tre poldrar i olika tidsperioder med olika resultat på den strukturella formgivningen på landområdet. Där den tidigaste, vid namn Noordoostpolder, hade tydliga rationella tankegångar om formgivning med fokus på produktion. De två senare, Oostelijk Flevoland och Zuidelijk Flevoland kom att ha mer fokus på rekreation där Oostelijk Flevoland blev konstruerad i samklang med den modernistiska arkitekturen och det moderna jordbruket.

Burley et al. (2001) förenar forskning om våtmarker med det om klimatanpassningsåtgärder. Burley et al. använder sig av ett våtmarksområde i sydöstra Queensland, Australien, som en fallstudie av hur klimatförändringar förändrar hur man hanterar våtmarksområden. Våtmarksområden längs kusterna konstaterar Burley et al. (2001) är redan under hot av mänsklig aktivitet och förändringar av kustnära områden såsom jordbruk eller bostadsbyggande. De sluter sig till att det är gynnsamt om förändringar i våtmarkshantering och klimatanpassning leder till tätare samhällen som är lättare att skydda till skillnad från glesa kustnära samhällen. Att samhällen skulle få en tätare struktur skulle enligt Burley et al. också innebära att fler gröna ytor och bättre fungerande ekosystem. Det finns en oro från deras sida att försök av att skydd av rika socioekonomiska samhällen längs kusten kan leda till högre kostnader för försäkringar, vägunderhåll och riskhantering (Burley et al. 2001).

Det finns också en del forskning om planering för klimatförändringar, det som främst är relevant för Skanör-Falsterbo är forskningen om hantering av stigande havsnivåer. Några nämnvärda är Abel et al. (2011), Moser et al. (2012) och Ryan et al. (2012). Moser et al. (2012) presenterar tanken på att hanteringen av utsatthet vid kusterna som effekt av klimatförändringar kan te sig som "*Wicked problems*" för samhället. Grunden kretsar kring att det finns många faktorer och aktörer som gör det svårt att hitta en definitiv och gemensam åtgärd för att hantera klimatförändringarna. Stigande havsnivåer är då enbart en av de få processer som gör kuster till utsatta områden för klimatförändringar. Degradering av kustnära ekosystem är också en process som blir påtagligare. Roten i det ligger enligt Moser et al. (2012) i att kustnära områden är befolkningstäta och att trenden vid dessa områden även fortsättningsvis är en befolkningsökning. Denna koncentration av befolkningen går enligt Moser et al. (2012) hand i hand med det fortsatta uttaget av ekonomiska värden från de attraktiva och produktiva ekosystemen och miljöer kring kustnära områden. Vilket kan ta olika form såsom ökad turism, rekreation och landskapsutveckling.

Ett viktigt forskningsbidrag i diskussionen om klimatanpassningsåtgärder är Füssel (2007) som i sitt arbete undersöker klimatanpassningsåtgärder i planering. I arbetet undersöker han olika koncept kring klimatanpassning och presenterar ett större angreppssätt. Han fokuserar inte så mycket på ”*mitigation*” (dvs. utsläppsminskningar) och menar att även om försök att dämpa klimatförändringar är viktiga att åskådliggöra och forska kring finns det tunga argument för att ”*adaptation*” (dvs. anpassning) är lika viktig att ha i åtanke i klimatkussionen. Han poängterar att människan historiskt har anpassat sig till klimatet i olika omfattning där man försökt minimera risker i samband med t.ex. översvämningar. Däremot menar han att vi idag står inför framtida scenarier som samhällen tidigare inte behövt anpassas sig till. Detta eftersom dessa scenarier saknar motstycke i både klimathållande, förändringshastighet, men också att vi idag har betydligt större kunskap om klimatet. Planerad klimatanpassning menar han då är att använda information om klimatförändringar för att ställa frågor i planarbete, t.ex. om de förväntade klimatförändringarna har betydelse för dagens planering? Eller vilka risker det finns med agera försent eller förtidigt? Avslutningsvis konstaterar han att planerad klimatanpassning syftar till att minska klimatförändringens påverkan.

I Moser et al. (2012) presenteras ett flertal problem i att möta klimatförändringar. Ryan et al. (2012) fördjupar sig i problematiken som växer kring en kontrollerad reträtt av kustsamhällen. Reträtt enligt Moser et al. (2012), Abel et al. (2011) och Ryan et al. (2012) är där myndigheterna drar tillbaka bebyggelsen så att den skyddas mot katastrofer som översvämningar. Det har även varit en process som varit uppmuntrad för att bevara ett kustsamhälle eller ekosystem som annars skulle ligga i riskzoner för exempelvis kusterosion (Ryan et al. 2012). Abel et al. (2011) presenterar problematiken att reträttförsök blir mindre och mindre attraktiva lösningar och därmed möjliga för att hantera framtida katastrofer ju mer bebyggt området blir och desto mer investeringar som görs i området. Det visar sig också vara att investeringar och ny bebyggelse ger incitament för fortsatta investeringar vilket i sin tur driver på utvecklingen där en reträtt blir allt svårare att genomföra. En sådan utveckling riskerar också leda till att större skador kan inträffa vid en omfattande översvämning i framtiden om investeringar fortsätter i samma utsträckning.

I Ryan et al. (2012) går det att utläsa att det inte finns ett enhälligt stöd för en sådan process utan det finns motstånd mot enbart undersökningen av processen.

3.1 Svenska exempel

Det finns mycket ny forskning om planerarens roll i klimatarbetet, bl.a. med att hantera klimatrisker och generell klimatanpassning. Storbjörk & Hedrén (2011), Ugglå & Storbjörk (2012), Storbjörk & Hjerpe (2014) och Antonson et al. (2016) har alla skrivit om planerarens roll i hantering av klimatförändringar.

Ugglå & Storbjörk (2012) skriver om planerarens roll som förändrats från att vara en autonom roll i samhället till att idag behöva agera medlare mellan olika aktörer representerande olika kunskapsområden. Klimatförändringen och det ökade kravet från högre instanser för lokal klimatanpassning ökar också behovet för planeraren att ta in naturvetenskaplig expertis. Planerarrollen har alltså utvecklats mer till att samla in och bearbeta kunskap från externa källor, sammanfatta det, och med hjälp av erfarenheter av det lokala hitta rimliga lösningar. Utöver det ska planeraren också samarbeta med politikerna, som sätter mål och visioner för kommunens framtid, för att hjälpa dem göra rätt val. Ugglå & Storbjörk (2012) väljer att kalla planerarnas nya roll för

kunskapsmäklare. I deras studie framkommer det att kommunala planmonopolet har naggats i kanterna, i takt med högre ställda krav på planeringens innehåll och att länsstyrelserna kan påverka kommunerna i större utsträckning än tidigare. Intressant i studien är att länsstyrelsernas roll i klimatanpassningsarbetet hos kommuner verkar variera. Vissa kommuner ser det som ett integrerat samarbete där länsstyrelsen bidrar med kunskap och drivkraft medan andra upplever att länsstyrelsen ställer hårda krav med en ökad press att följa länsstyrelsens rekommendationer. En viktig trend som de tar upp är hur översvämningsrisker och investeringar i kustnära områden hanteras i klimatanpassningsarbetet. Det finns en trend att fortsättningsvis bygga nära vattnet och att utveckla befintlig bebyggelse trots risken med översvämningsrisker. Visioner om en attraktiv stad, som ofta innebär att bygga kring befintlig bebyggelse och attraktiva miljöer, tillsammans med osäkerheten kring vilken lokal effekt klimatförändringen har; gör att riskerna med klimatförändring enbart blir en av många aspekter att väga in för planeraren.

Storbyrk är väldigt aktiv i klimatanpassningsåtgärder inom rumslig planering. En studie gjord tillsammans med Hjerpe kretsar kring ”*waterfront development*” och klimatanpassningsåtgärder i Norrköping (Storbyrk & Hjerpe 2014). Där undersöker de hur ambitionerna med klimatanpassningsåtgärder blir verklighet genom vattennära planering. De konstaterar att ett områdes attraktivitet har stark påverkan på hur klimatanpassningsarbetet utformas. Där det finns låg efterfråga och där bostäderna inte är lika attraktiva formas ett klimatanpassningsarbete kring att man inte ska exploatera marken ytterligare. Är däremot marken attraktiv för bebyggelse kompromissas klimatanpassningsåtgärderna såtillvida att fortsatt exploatering blir möjlig. Därför drar de slutsatsen att ”*Our study suggests that the positions taken in practice have less to do with the severity of climate risks than with the perceived political and economic attractiveness of areas proposed for development*” (Storbyrk & Hjerpe 2014:2282). Denna flexibla position förefaller visa att planering görs för att möta behov och inte för att användas som ett förebyggande verktyg för att forma framtida exploatering. Författarna ser därmed en fragmentering mellan vad kommunen vill åstadkomma med översiktsplanen och vad som blir det verkliga utfallet. Målen med en integrerad, förebyggande och flexibel planering för att genomföra klimatanpassningsåtgärder förblir då ouppfyllda (Storbyrk & Hjerpe 2014).

3.2 Skånska exempel

Den sista hierarkin utgörs av den regionala nivån, Skåne län, inom vilken Vellinge ligger. Där är värt att nämna en forskningsstudie och tre regionala rapporter. Forskningsstudien är utförd av Antonsson et al. (2016) som berör ämnet stigande havsnivåer och hantering av klimatförändringar vid kustzonsplanering. Deras fallstudie inriktar sig på diskussionen mellan Vellinge kommun och Länsstyrelsen i Skåne angående vilka anpassningsåtgärder som ska göras för att möta klimatförändringar. Deras fokus ligger på att undersöka interaktionen kring rumslig planering mellan de regionala och de lokala planeringsnivåerna. De konstaterar att det finns en svår planeringssituation kring att möta sådan problematik som klimatförändringar. Ambitioner, mål och synsätt kolliderar mellan de lokala och de regionala planorganisationerna. Speciellt gällande när man från regionalt håll vill styra den lokala planeringen genom riksintressen och restriktioner. Samtidigt vill Vellinge kommun ogärna ha externa aktörer som går in och begränsar deras planmöjligheter. Istället för att bedriva ett samarbete har diskussionen cementerats kring motsättningarna kring

förslagna och icke förslagna åtgärder. Forskarna kommer också fram till att det finns en diskrepans mellan de regionala och lokala krafterna om vilka åtgärder som bör genomföras, Länsstyrelsen ser hellre en planerad reträtt medan Vellinge Kommun vill använda sig av skyddande åtgärder såsom invallning. Författarna tar också diskussionen vidare då de identifierar att den lokala planorganisationen är mycket mer beroende av lokala markägare och att de därför inte har samma möjlighet till för stora avvikande åsikter gentemot markägarnas.

De tre rapporterna är författade av Länsstyrelsen och utgörs av "Klimatanpassningsatlas för Skåne" (Ehrnstén 2011), "Klimatanpassning i fysisk planering" (Westling et al. 2012) och den mest aktuella "Regional handlingsplan för klimatanpassning för Skåne 2014" (Ehrnstén et al. 2014). Dessa tre rapporter behandlar risken kring Skånes kuster vid en eventuellt stigande havsnivå. Klimatanpassningsatlas för Skåne är den som i störst utsträckning lägger fokus på situationen vid Skånes kustområden. Här visar Ehrnstén (2011) att på omfattande konsekvenser för kustnära miljöer som effekt av den stigande havsnivån. Exploateringstrycket är generellt sett högt utmed Skånes kust och stora delar av kusten är redan bebyggd. I framtiden presenterar Ehrnstén risken att ökade översvämningsrisker och stigande havsnivåer kan resultera i att flera områden antingen hamnar permanent under vatten eller att de i större utsträckning kommer utsättas för översvämnningar. Detta leder till betydelsen av värdera markens lämplighet för bebyggelse vid planering av sådan med hänsyn på framtida klimat. Ehrnstén presenterar att det därför är viktigt med anpassningsåtgärder som att minska andelen hårdgjorda ytor och att införa fler fördröjningsåtgärder mot vatten. Angående kustnära områden finns det en viss problematik mellan de oexploaterade och de exploaterade områdena där de oexploaterade områdena, som utgör "*värdefulla strandområden för natur, kultur och rekreation*" (Ehrnstén 2011:20), riskerar att försvinna när de inte kan etableras längre upp på kusten inom det redan exploaterade området.

Samma tema fortsätter i Länsstyrelsen i Skånes regionala handlingsplan men där de mer djuplodande går igenom olika uppdrag och ansvarsområden som är aktuella för att kunna genomgå en fungerande klimatanpassning. De lyfter också fram att naturvärden kan ta skada av klimatanpassningsåtgärder, de åsyftar främst skyddsåtgärder snarare än klimatförändringen i sig. Resonemanget leder till vikten av att väga in ekosystemtjänster och biologisk mångfald i beslut om skyddsåtgärder. Länsstyrelsen presenterar även flera övergripande insatser i en separat del angående stigande havsnivåer. I den framgår att Länsstyrelsen vill att kommunerna ska ta hänsyn till klimatförändringar i den fysiska planeringen och planera för möjliga skyddsåtgärder som kan behövas göras. Länsstyrelsen vill också att kommunerna ska inkludera alternativa skyddsåtgärder som planerad reträtt i sina överväganden med hänvisning till att det inte alltid är samhällsekonomiskt försvarbart att skydda all mark. Kommunerna bör också enligt Länsstyrelsen ta ställning till befintlig bebyggelse och då om vad som ska skyddas eftersom man inte har skyldighet att göra det enligt lag. Man bör också i möjligaste mån upphäva byggrätter i områden som riskerar översvämmas (Ehrnstén 2014).

Ytterligare en för Skanör-Falsterbo relevant rapport är en analys gjord av Persson och Reisnert (2008). Rapporten studerar kulturmiljövärden på Falsterbonäset med hänsyn till framtida skyddsvallar mot stigande havsnivåer och översvämnningar. Studien beställdes av Vellinge kommun 2008 och tar hänsyn till kommunens planerade skyddsvallar mot en havnivåhöjning på 2 m. Bland annat markerar de platser där vallar

bör dras i form av linjer, med hänsyn till fornminnen. De uttrycker samtidigt en förhoppning av att invallningen kommer att skydda kulturmiljövärdena utanför bebyggelsen där en av deras avslutande kommentarer är:

”En insikt som vuxit fram hos oss under arbetets gång [...] är att det inte bara är Falsterbohalvöns bebyggelse som behöver skydd vid en framtida situation med högre normalvattenstånd och tätare tillfällen med extremt höga vattenstånd. Detsamma gäller för en del av de objekt och miljöer som hyser ett stort kulturmiljövärde, och som är synnerligen viktiga att bevara för att man på plats också i framtiden ska kunna förstå Skanörs och Falsterbos mycket speciella historia” (Persson & Rejnert 2008:31).

Avslutningsvis, avseende forskningen kring klimatanpassning och stigande havsnivåer kan nämnas samstämmigheten i slutsatserna. Ofta påpekar man att klimatanpassningsåtgärder ska formas och planeras med ett brett deltagande från olika aktörer. Planerna för åtgärderna ska vara demokratiskt lagda där man tar hänsyn till lokala organisationer och invånare som berörs av åtgärderna och som kommer få känna effekterna av klimatförändringen. Utmaningen som Ryan et al. (2012) skriver om är t.ex. att få med sig befolkningen att genomföra åtgärderna och då är medverkan en central del i arbetet.

4 Teori

4.1 Natur och människa i samspel

Precis som landskap kan även miljö ha många olika betydelser beroende på kontext, exempelvis arbetsmiljö och miljövård. Till den här uppsatsen kan begreppen därför vara värda en närmare presentation. I tidigare forskning har jag inte påträffat någon diskussion om likheter och skillnader mellan miljö- och landskapsbegreppen. En skillnad mellanbegreppen är rent språkligt administrativ. I Sverige blev inte landskap en integrerad del av lagstiftningen förrän i Miljöbalkens bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivningar 1998 och senare vid Sveriges ratificering av den Europeiska Landskapskonventionen (Antonson 2008). Begreppet fanns emellertid med i 1964 års Naturvårdslag, men då bara en aspekt av landskapsbegreppet, nämligen landskapsbild (Antonson 2003). Det då förhärskande ordet för att beskriva marken och de sammanhang som knyter samman dess olika företeelser till helheter, var miljöbegreppet (exempelvis naturmiljö och kulturmiljö) men det kom att dröja innan naturmiljö och kulturmiljö sågs som en helhet (Antonson 2003). Skillnaden mellan landskap och miljö utgörs således av ett historiskt och myndighetsmässigt språkbruk där miljö framförallt betecknar landskapets officiellt utpekade former. Miljö kan ses som helheten av något och detsamma kan sägas om landskap som är helheten av det vi ser framför oss.

Men likheten mellan miljö och landskap är också värda att betona, begrepp som kulturmiljö och kulturpräglad landskap verkar t.ex. gå in i varandra. Miljö kan som bäst beskrivas som sammanhanget från vilket något existerar i, en samling av allt det som omger något eller någon. Det kan vara en social miljö som är sammanhanget utifrån personen lever i eller kulturmiljö som kort kan beskrivas att den *”avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter”* (Riksantikvarieämbetet 2015). Landskap

däremot kant beskrivas av ”*vår fysiska omgivning i vid bemärkelse*” (Hägerstrand & Sporrang 2016) där Tress & Tress (2007:154) fördjupar det där ”*Landscape is neither a solely objective nor a purely subjective reality; it is both simultaneously*”. I uppsatsen ligger fokus på miljö som naturlandskapets former. Där miljö ligger närmare naturen som begrepp än det kulturella landskapet, problematiken kring det här kommer fördjupas nedan.

Natur som begrepp är viktigt inför uppsatsens huvuddel och analys. Varje människa, vågar jag påstå, har en uppfattning om vad natur är och vad som inte är natur. Jag kommer inte ägna tid eller utrymme till att definiera natur i större utsträckning. Däremot kommer jag här presentera komplexiteten som finns kring begreppet vilket kommer vara viktigt att ha med sig i en analys av Falsterbonäset. Komplexiteten ligger i att varje människa har en uppfattning om vad natur är, de har under sin levnad bildat sig en förståelse av vad som är naturligt. Processen har av Evans (2012) beskrivits som att natur socialiseras. Castree et al. (2001:17) formulerar det väl: “*The point [...] is simply that there is never any way to access, evaluate, and affect nature that does not involve socially specific knowledges and practices.*”

Utifrån detta fungerar natur som en integrerad del av samhället genom hur vi socialiserar och organiserar det. Det är också värt att ta upp att det engelska begreppet ”*nature*” även inkluderar kultur som en del av naturen. I Dictionary of Human Geography (Gregory et al. 2009) identifieras tre huvudbetydelser av ordet ”*nature*”. Dessa är; själva essensen av något eller någon, en plats som inte berörs av mänsklig aktivitet och hela den levande världen där människan är en del av det. Det gör att natur som begrepp kan vara vagt och missvisande men också som kan vara en källa för analys, genom att se hur de använder begreppet natur olika. Avslutningsvis med en koppling till kulturlandskapet vill jag lyfta fram Giffords (2014) tankar om hur platsbundenhet fungerar. Hans delar upp det i två grupper, *natural place attachment* och *civic place attachment*, där skillnaden är hur stort fokus samhälle eller natur får i ens känsla för platsen. En stark känsla för platsen påverkar attityder och beteenden, ett bevis är att de med en stark känsla för platsen tenderar att vara bättre förbereda för översvämningar. Däremot kan det också vara mindre positivt för klimatarbeten om åtgärderna hotar värden eller miljöer som är viktiga för platsens betydelse. Vilket Gifford (2014:562) menar kan ses som ett mindre klimatvänligt beteende:”*perhaps the resolution of this lies in the recent finding that natural place attachment appears to foster proenvironmental behavior, but civic place attachment does not*”.

4.2 Kulturlandskapet

Landskapet beskrevs av Hägerstrand (2010) som ett komplext system där många livsrum sammanflätas. Här pågår det processer som samverkan eller maktkamp mellan olika existenser. Han menar att vi människor är en del av detta landskap och att när vi förändrar landskapet genom anläggningar, fysiska barriär, kultiveringar av grödor etc., blir människan en del av livsrummen i landskapet.

Sauer (1925) är en av de grundläggande huvudpersonerna inom kulturgeografi och landskapsteori. Han går ifrån föreställningen om ett naturligt landskap och framför istället hur kultur och landskap interagerar med varandra: “*Culture is the agent, the natural area is the medium, the cultural landscape the result*” (Sauer 1925: 310). Här fungerar kultur som en aktör som påverkar landskapet, i hans tankar blir det naturliga området som påverkas. Denna påverkan kan ta sig uttryck på olika sätt såsom

befolkningstäthet, bostadsstrukturer, produktionsformer, kommunikation etc. vilket blir det kulturella landskapet. Därmed fortsätter det kulturella landskapet att förändras på samma sätt när samhället förändras genom innovationer eller förändringar i ideal eller seder. Från Sauer (1925) kan jag sluta mig till att landskapets form och visualisering är något som skapats och fått sitt uttryck genom att samhället och dess kultur integrerat med landskapet och förändrat det naturliga landskapet. Detta baseras på tanken att kultur och natur är självständiga faktorer i sin samverkan till att forma landskapet, där slutprodukten blir ett landskap där natur och kultur samexisterar. Tillsammans med föregående kapitel leder detta mig i konstaterandet att kultur och natur till slut inte kan ses som två självständiga faktorer i landskapet utan att de vävs in i varandra i komplexa former.

Således är det som kan betraktas för blotta ögat i landskapet något konstruerat och skapat genom något som kan liknas vid en dialektisk¹ landskapsförändring. Men är det verkligen allt som finns i det kulturella landskapet? Är det verkligen bara det visuella vi ser idag som utgör det kulturella landskapet? Antonson (2011) lägger fram en intressant iakttagelse kring det kulturella landskapet. Nämligen att det kulturella landskapet är mer än vad som kan iakttas för blotta ögat. De personer som bott och brukat marken under en längre tid, ibland hela sitt liv, ser mer av landskapet än vad som kan ses av de som inte levtt där. Platser och rum i landskapet har genom att de brukats fått en mening som inte kan avläsas genom det visuella. Antonson ger bland annat exemplet att byggnader och funktioner som fanns tidigare fortfarande genomlevs av människor när de ser ut över det kulturella landskapet. Crang (1998) framlägger en väldigt intressant punkt i ämnet. Det kan vara lätt att se det kulturella landskapet som en produkt av bara en kulturs samverkan. Men där finns många lager och skalor av kulturer. Crang uttrycker att eftersom kulturer ofta kopplas ihop med vissa platser, såsom att kristendom förknippas starkt med kyrkor, är det av intresse att se varför denna koppling existerar. Vidare presenterar Crang hypotesen att kulturer inte är homogena eller territoriellt exklusiva. Istället har varje kultur interna uppdelningar där resultatet blir att kulturen i sig inte ser likadan ut oavsett plats eller skala utan det varierar. Ett exempel skulle vara att den svenska kulturen inte har identiska traditioner och innehåll i Skåne och i Dalarna utan innehåller olika tolkningar som ändå kallas svenskt. Utifrån detta går det att se en komplexitet i kulturlandskapet i det att landskap inom samma nationella kultur utvecklas olika beroende på kulturens sätt att agera i det lokala. Det skånska landskapet och det norrländska landskapet ses båda som svenska landskap men har utvecklats olika dels beroende på, som Sauer (1925) menar på, olika naturförhållanden men också genom att kulturerna i sig varierat.

4.3 Rationalisering och modernitet

Produktion och konsumtion har länge varit viktiga delar i samhället. I landskapet har de tagit sig olika former. I exempelvis det agrara landskapet har dess former varierat beroende på olika faktorer av vikt för samhället. Antonson (2011) beskriver det som att landskapet, speciellt jordbrukslandskapet, har varit ett landskap i konstant förändring

---

¹ Dialektik är ett begrepp med lång historia som har gjorts känt av bland annat Hegel. Grunden är att två eller flera argument ställs i motsats till varandra och att man från det når nya insikter. Dessa insikter kan sedan ställas mot motsägande insikter för att skapa ny kunskap (Baggini & Fosl 2010). Med en dialektisk landskapsförändring syftar jag då på att de faktorer som är delaktiga i att forma landskapet ställs mot varandra i platsen och att i detta mötte omformas landskapet på nytt. Landskapets förändring blir då en form av syntes mellan olika faktorer och viljor.

där politiska, ekonomiska, sociala och miljöfaktorer har haft avgörande betydelse för dess förändring. Bonden själv har oftast strävat efter att få så mycket producerat från jorden på så lite arbete som möjligt, vilket har gjort att effektiviseringar och rationaliseringar varit processer som förändrat landskapet, som enligt Antonson varit en naturlig del av ett landskaps förändring. Detta är direkt kopplat till det förra kapitlet om kulturlandskapet.

Modernismen, en rörelse inom konst och kultur från sent 1800-tal och under 1900-talet, kom som en respons på den modernitet som hade växt fram starkt under 1800-talet i samhället. Kort kan modernism sägas vara ett tillvägagångssätt för hur verkligheten representeras i konst som utmanade realismen och nationalromanticismen. Konstformen kom som en reaktion på samhällsförändringarna (Gregory & Johnston 2009) som industrialiseringen och urbaniseringen blev karaktärstypiska uttryck för. I föreliggande uppsats är jag dock inte intresserad av modernismen som konstform utan som kultur vilken tillsammans med modernitet kom att påverka vårt landskap.

Modernitet, som begrepp är, som Gregory & Johnston (2009) själv poängterar, ett kontroversiellt begrepp. Begreppet är emellertid mycket användbart i denna uppsats. Modernitet, om man följer Gregory & Johnstons förklaring, är en period i samhället som kan beskrivas av fyra centrala fenomen. I det här arbetet kommer jag främst fokusera på ett av dessa fyra fenomen. Det fenomen jag kommer använda mig av är hur modernitet är en mental attityd som genomsyrar samhället vars center ligger i en strävan efter att rationellt förstå och definiera världen genom att strukturera upp naturen och därmed kontrollera densamme (Venn & Featherstone 2006). Därmed använder jag modernitet som en distinktion av den mentala attityd som växt fram som en effekt av samhällsförändringar som kan karaktäriseras av rationalism och ordning.

Bermans bok i sig är skriven på sättet att vi sätts in i det tankesätt som karaktäriseras av modernitet. För att gå till kärnan av modernitet är det värt att nämna när moderniteten började etablera sig som fenomen. Fenomenet modernitet menar Berman (2012) har funnits lika länge som samhället men som blivit en allt tydligare del av samhället nu närmare nutiden vi kommer. Den präglas av rotlöshet, en känsla av att man brutits av från det förgångna och att man i det nya samhället försöker hitta sin plats. På så sätt sammanfaller den väl med den stora urbaniseringsprocessen där många människor bröt av från sitt gamla liv till ett helt nytt och annorlunda i städerna. Berman (2012) menar att det är i städerna som modernitet och modernism har sin största närvaro och där dessa känslor blir som starkast.

För att återkoppla till landskapet, har Cosgrove (2006) i sin publikation om *"Modernity, Community and the Landscape Idea"* skrivit om bandet mellan landskap och modernitet. En central tanke här är idén om vad landskapet ska vara, med fokus på det pittoreska landskapet. Pittoreska landskap och landskapsbilder uppehåller enligt Cosgrove *"the dream of a harmonious, organic connection between a locality and its community [...] but consistently threatened by [...] the past"* (Cosgrove, 2006:56). Detta pittoreska landskap blir då i sin essens viktigt att bevara för att det är ansett att sådana platser innehåller naturliga och uråldriga kvaliteter som blivit omfamnat som ett nationsarv. Utifrån sådana bevarandetankar menar Cosgrove att begrepp som skydd, restaurering, bevarande och hållbarhet alla blir en del av *"the [...] contradiction of modernity"* (Cosgrove 2006:57) där tanken på utveckling och förbättring föder en motrörelse i form av traditioner som reagerar mot en känsla av något förlorat. Dessa

idag pittoreska landskap utanför de stora städerna har blivit genom deras visualisering av det pittoreska och det naturliga ett konsumtionslandskap som gått ifrån tidigmodern produktion, genom jordbruk och näringsfång, till att producera kapitalvärden och skönhetsvärden. Detta går direkt emot själva grunden i modernitet som i sig beskrivs motsätta sig traditioner, där frigörelse och utveckling är i centrum. I landskapet kan modernitetens motsägelser ses genom den tydliga skillnaden mellan produktionslandskap, genomsyrat av modernitetens grundtankar om utveckling och förändring, och konsumtionslandskap, genomsyrat av det pittoreska och traditioner som motverkar känslan av något förlorat.

4.4 Avslutande om teorin

Teorin som denna uppsats centrerar kring (begreppet kulturpräglad landskap, ofta kallat kulturlandskap) är av vikt för att förstå landskapets utveckling genom tid. Rationaliseringen och modernitet är viktigt för att förstå hur vi under de senaste årtionden ordnat upp och omvandlat landskapet. Postmodernism är också relevant i denna kontext genom att det är ett övergripande begrepp för den samhällsutveckling som kommit att präglade samhället från senare delen av 1900-talet fram tills idag. Värt att poängtera är att jag i detta sammanhang följer Bermans (2012) tanke om att postmodernismen inte i sig skiljer sig mycket i sin grundtanke från modernism i sin ständiga jakt på förändring och på så sätt ses som en naturlig utveckling från modernismen. Däremot innehar post-modernismen en grundläggande misstro mot metanarrativ där Lyotards (1984) avhandling om den post-modernistiska kunskapen visar på att vi gått mot ett samhälle med större misstro mot expertis och vetenskap.

Teorierna om natur som något vi tar till oss genom sociala processer är viktigt att ta med i analyser av vad framtiden ska vara i Skanör-Falsterbo. Genom att se hur olika aktörer tolkar och använder sig av naturen kan en förståelse kanske bildas av deras vägval. Teorier om landskapet med fokus på kultur och natur kan öka möjligheterna att förstå hur Skanör-Falsterbo utvecklades och varför det ser ut som det gör idag och hur det påverkar framtida möjligheter. Jag ämnar också med teorierna kring modernitet och post-modernism del koppla ihop samhällsvärderingar med landskapets utveckling och dagens situation för planerarna.

5 Metod

5.1 Fallstudie

Tidigare forskning lyfter fram att en fallstudie används för att pröva sina frågeställningar och teori. Det som gör fallstudier till något som bör diskuteras som forskningsstrategi är huruvida man i sin studie väljer ett enligt Denscombe (2009), typfall, ett avvikande fall, ett teoriprovande fall eller det minst sannolika fallet. Med fallet Skanör-Falsterbo kommer jag pröva något som kan ses som ett avvikande fall med avseende på geologiska förhållanden och landskapsstruktur, vilka båda avviker nämnvärt från det som karaktäriserar Skånes jordbrukslandskap med moränjord (Mattsson 2011). Emellertid kan det även ses som ett typfall i bemärkelsen att områden som Skanör-Falsterbo med sin landformation och sitt havsnivåläge är representativt för områden med risk för kusterosion och havsnivåhöjning.

Generaliseringsgraden är viktigt att ha i åtanke. Att enbart välja ett fall med stöd i enstaka utblickar från andra fall, begränsar min förmåga att dra generella slutsatser.

Dock är inte syftet med uppsatsen att göra grova generaliseringar utifrån materialet utan istället lyfta fram Vellinges och länsstyrelsens problematik kring att hantera dessa globala trender för att minimera dess potentiella effekt på kulturlandskapet.

5.1.1 Avgränsningar

För att Fallstudien ska kunna genomföras inom arbetets tidsram behöver det avgränsas. Angående den historiska väljer jag att här börja vid sekelskiftet mellan 1700- och 1800-talet. Vid denna tidpunkt har SCB (1969) sina första befolkningsuppgifter om orterna Skanör och Falsterbo och det är också mot slutet av 1700-talet som kartor över Falsterbonäset började produceras i större omfattning (Se exempelvis Petrus Kock 1765). Avseende aktörer begränsar jag mig till en företrädare per nivå. Valet har fallit på de tre huvudsakliga aktörerna som kan beskrivas ha varit mest engagerade. Det finns tre skäl till valet av Falsterbonäset som fallstudie: a) klimatutsatt geografiskt läge, b) god tillgång på offentliga källor och c) relevanta befintliga studier om Falsterbonäset

5.2 Intervju som metod

I denna uppsats kommer en del av det empiriska materialet vara införskaffat genom intervjuer med aktiva företrädare för Falsterbo naturförening. Målet med dessa intervjuer har varit att få ett lokalt perspektiv på debatten om Skanör-Falsterbos framtid och få en förståelse för vad dem ser som viktigt i Skanör-Falsterbo. Jag har också använt mig av intervjumaterial från tidigare studier av Skanör-Falsterbo från forskningsprojektet CLIPP (Antonsson et al. 2015) som bedrevs av Linköpings Universitet och Statens väg- och transportforskningsinstitut. Detta material kommer jag att behandla som dokument, med motiveringen att det är andrahandskällor.

Intervjuerna är av typen semistrukturerade. Med det menas att intervjuerna fokuserar på att generera svar om specifika ämnen utifrån en viss frågestruktur. Det betyder att jag som intervjuare inte strikt har följt en viss struktur i frågeformuläret. Istället har fokus lagts på att låta intervjupersonerna utveckla sitt resonemang och expandera utifrån de frågor och ämnen som framställts. Tanken med den semistrukturerade intervjun är som Denscombe själv skriver ”att låta den intervjuade utveckla sina egna idéer och tala mer utförligt om de ämnen som intervjuaren tar upp.” (Denscombe 2009:234–235). CLIPP-materialet utgörs av intervjuer i form av en fokusgrupp vid Vellinge kommun (6 personer) och individuella intervjuer (7 personer) vid kommunen och Länsstyrelsen Skåne. De genomfördes 2012 och 2013 (för detaljer se Antonsson et al. 2016).

Den egna intervjun gjordes med en aktiv person inom Falsterbonäsets Naturvårdsförening. Kontakt med kansliet togs genom naturvårdsföreningens officiella e-postadress. Kansliet förmedlade en person att intervjuas. Den genomfördes den 10 maj 2016 i intervjupersonens hem på Falsterbonäset. Jag utgick från en intervjuguide (se bilaga A). Intervjun varade ca 1 timme och 40 minuter där jag både förde anteckningar och spelade in intervjun. Personen bad inte om att bli avidentifierad när jag berättade att intervjun kommer användas i uppsatsen. Trots detta kommer jag inte att skriva namn eller enhetstillhörighet på någon intervjuperson, dvs. de förblir anonyma. Detta eftersom några intervjupersoner ur forskningsmaterialet från CLIPP-projektet önskat anonymitet. Att jag inte intervjuade fler personer beror på att jag efter intervjun kände mig nöjd med svaren och att inga ytterligare frågor behövde besvaras. Detta menar Denscombe (2009) är en bra indikator på att man har ett tillräckligt med intervjumaterial.

5.3 Visuell metod

”En bild säger mer än tusen ord”, så lyder ett vanligt ordspråk. Den kommer väl till pass för att beskriva varför visualisering och bilder hamnar under metodik och varför jag inkluderar dem i min fallstudie. Mitt intryck av visualisering som sådan är att den inte ofta tas in som en metod i sig utan oftast fungerar som stöd. Även om film och bilder tillhör vardagen för oss alla och fungerar som verktyg utifrån vilka vi bildar oss en uppfattning om alla möjliga ting. Inom forskningen och vetenskapen däremot har bilder och filmer som vetenskaplig metod inte fått samma utrymme och främst används som komplement i uppsatsen. Antonson (2009) framställer också att inom myndigheters rapporter, speciellt miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), får bilder en mindre analytisk plats utan fungerar mer som ett estetiskt inslag för att lätta upp rapporttexten.

Uppsatsen kommer använda sig av visualiseringar i form av fotografier, bilder och kartor. Inte som komplement utan som en likvärdig del av det empiriska materialet. Antonson (2011) framför att en studie av fotografier och kartor från olika tidpunkter är relevant för att förstå platsens långtgående förändringar. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till bildens egenskaper. Rose (2012) framför vikten av att i sin användning av visualiseringar reflektera över bilden i sig. En bild i sig kan tyckas enbart vara en visualisering av en viss tidpunkt, ett nedslag i en viss tid, och på så sätt fungera som en reflektion av svunnen tid (jmf med Antonson 2011). Rose (2012) däremot visar på en komplexitet i hur bilden får betydelse och ges betydelse i olika faser. Det innebär att som metod måste bilderna i sig granskas, frågor bör ställs om vem som tog den, varför och hur de presenteras i relation till sin samtid.

Jag kommer främst använda mig utav bilddokumentation enligt det verktyg som Antonson presenterar i flera av sina texter (exempelvis Antonson 2009; Antonson 2011). Grundtanken i metoden är att samla in visuellt material över samma område fast från olika tidpunkter samt en visualisering av nutida förhållanden på området. Arbetssättet med detta verktyg är som följer, 1. Urval av bilder i arkiv eller samlingar, 2. Identifiera vart bilderna togs med hjälp av moderna kartor, 3. Granska tillförlitligheten av bilderna genom historiska kartor, 4. Fotografera dagens landskap där bilderna togs och tills slut 5. Att analysera skillnaderna mellan tidpunkterna (Antonson 2009).

5.3.1 Kartor

En stor del av det visuella materialet är kartor. Kartorna kan delas in i två grupper, a) egna, skapade från kartografisk data från Lantmäteriet och b) historiska kartor från olika arkiv. De egna kartorna över Falsterbonäset skall ses som visualiseringar av dagens situation vars mål är att zonindela Falsterbonäsets landskap, vad varje område används till. Att göra egna kartor över dagens landskap ger mig friheten att visualisera just det som är viktigt för att analysera skillnader i landskapet över tid. Jag kan med andra ord anpassa detaljrikedomen och innehållet efter behovet som uppsatsen har, istället för att vara låst vid en viss skala och innehåll som annars hade varit fallet.

Historiska kartor är essentiellt som empiriskt material för att jag ska kunna analysera den landskapsutveckling som skett över tid vid Falsterbonäset. För att exempelvis kunna se när ett visst område bebyggdes behövs kartor som visualiserar Falsterbonäset vid olika tidpunkter i historien. Kriterierna jag ställt på det kartografiska materialet är att det ska vara tillräckligt detaljrikt för att förändringar framträder. Kartornas ursprungliga syfte ska inte heller skilja sig så mycket från varandra för att analysen ska kunna

genomföras i den utsträckning som behövs. Jag vill ha kartor som visualiserar det jag ämnar analysera (bebyggelser, kommunikationer och odlingslandskap). De historiska kartorna från 1765, 1853 och 1910-15 är hämtade från Lantmäteriets digitala databas för historiska kartor.

5.3.2 Fotografier

Som komplement till kartorna har ortofoton använts. Dessa sträcker sig inte mer än 100 år bakåt i tiden och kan därför knappast berätta om landskapsutvecklingen före 1940. Däremot fungerar de som ett bra material från tiden efter 1940, speciellt då fotografierna till skillnad från kartografiskt material inte klassificeras eller generaliseras i lika stor utsträckning. Ortofotona är från ca 1940, 1959, 1962, 1973 och 2014. De har hämtats digitalt från SGU:s geodatabas som i sin tur en gång i tiden fått det levererat från Lantmäteriet. För att lättare kunna göra jämförelser mellan dem har jag ändrat färsschemat för 2014 års ortofoto till svartvitt för att, som Rose (2012) antyder, minska de teknologiska skillnaderna mellan fotografierna.

Jag har gjort en egen dokumentation av Falsterbonäset baserat på ett urval av 20 foton där jag kunnat identifiera plats och tidpunkt, de har hämtats främst från Mårten Sjöbecks och Berndt Johanssons bildsamlingar som ligger digitalt tillgängliga på Europeana och Lunds universitetsbiblioteks bildsamlingar. Mina egna fotografier togs med en Nikon digital kamera och en Canon IXUS kamera i maj månad 2016 och försökte efterlikna de tidigare fotografiernas vy, i arbetet kommer de presenteras i gråskala i likhet med de äldre fotografierna.

5.4 Dokument

Dokument utgör den större delen av källmaterialet i studien. Dokumenten som används i det empiriska materialet är främst plandokument och rapporter som behandlar kulturmiljöer i det skånska landskapet eller miljöer kring kustnära samhällen. Aktuellt för uppsatsen är Vellinge Kommuns översiktsplan och handlingsplan samt remissyttranden om översiktsplanen från Falsterbonäsets Naturvårdsförening och från Länsstyrelsen i Skåne. Utöver det tillkommer det officiella meningsutbytet mellan Vellinge kommun och Länsstyrelsen analyseras för att få en inblick i tonläget och perspektivskillnaderna som existerar mellan aktörerna.

En av nackdelarna med officiella dokument är att de utgör sammanvägda ståndpunkter som aldrig visar hela sanningen eftersom allas röster, vanligen de med en avvikande ståndpunkt, inte framträder. Ibland är det politikernas åsikter som slår igenom vilket är naturligt eftersom de är folkvalda, ibland är det tjänstemännens åsikter som slår igenom. Men det händer att ståndpunkter som inte ligger i linje med en åtgärd inte framkommer i ett dokument. Därför utgör intervjuer ett viktigt kompletterande källmaterial. En annan nackdel är att de ibland utgör sekundärkällor som genererats utifrån helt andra syften (Denscombe 2009). Intervjumaterialet från forskningsprojektet CLIPP är ett sådant källmaterial där transkriptionerna är resultatet av forskning som tillkommit i ett annat sammanhang. Men eftersom transkriptionerna inte redigerats och bearbetats och eftersom frågorna ibland är mycket snarlika mina egna är det inte någons annans tolkningar av materialet jag tar del av. Reflektioner kring källmaterialet har betydelse för hur användbart det är för min uppsats. Men då både CLIPP-transkriptionerna och min uppsats båda berör stigande havsnivåer och den diskussion som förs mellan kommunen och Länsstyrelsen är materialet mycket relevant för min uppsats.

6 Bakgrundteckning

Skanör-Falsterbo är, som tidigare nämnts, ett kustnära område på den sydvästra spetsen av Skåne, i dagsläget skild från fastlandet genom Falsterbokanalerna. Halvön benämns Falsterbonäset eller kallas till vardags för Näset. Befolkningen 2010 var 6937 invånare och tillsammans med den enda andra tätorten på Falsterbonäset, Ljunghusen, hade Falsterbonäset 2010 en befolkning på 9492 invånare som motsvarar ca 1/3 av Vellinge kommuns totala invånarantal. Höllviken, som ligger intill Ljunghusen men på andra sidan Falsterbokanalerna, hade 2010 en befolkning på 10 607 invånare vilket gör att det kustnära området på och intill Falsterbonäset innehar nästan 2/3 av Vellinge kommuns befolkning (SCB 2011). Vellinge är också en av kommunerna i Sverige med högst förmögenhetsnivå, dvs. det är en kommun med förhållandevis hög andel välbärgade jämfört med övriga kommuner i Sverige (Appendix A: Antonson 2016).

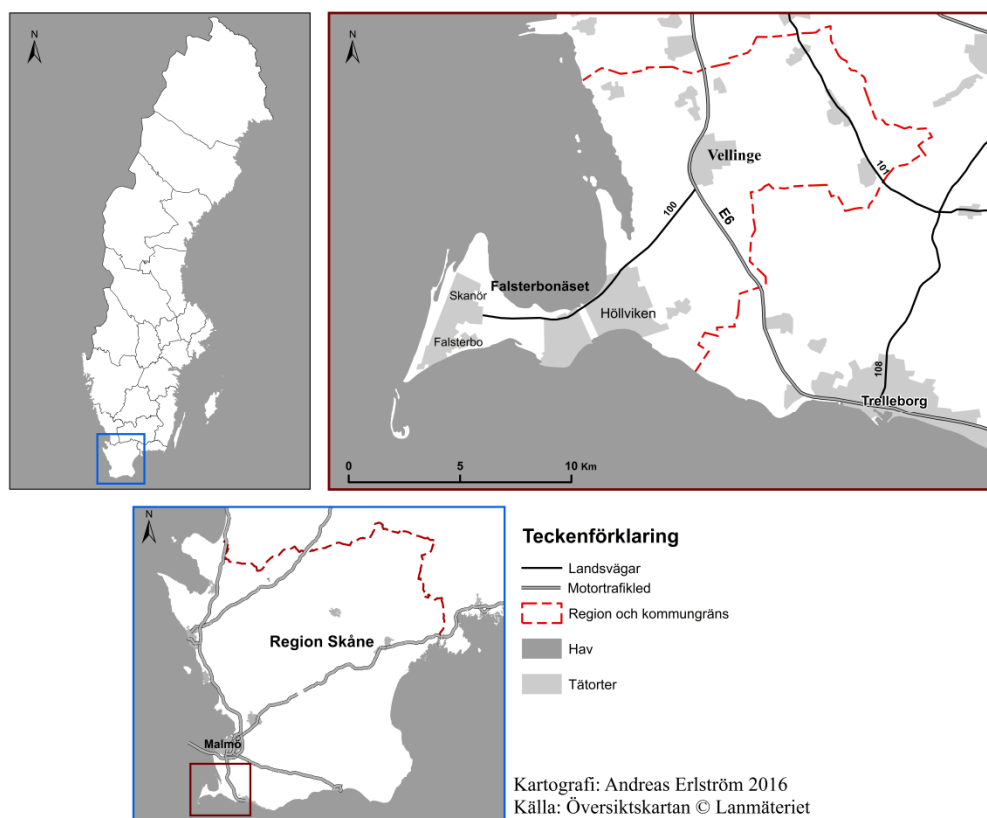
Falsterbonäset är en unik landmassa i Skåne och synnerligen unik i jämförelse med den landmassa som angränsar den. Vellinge kommun består till stor del av bördig jordbruksmark på jordlager av moränlera som slutar att dominera kring Höllviken för att mot Skanör-Falsterbo övergå i postglacial sand. Dock finns det två moränryggar som ligger under de äldre delarna av Skanör-Falsterbo. Jordlagrens annorlunda karaktär i jämförelse med resten av Vellinge kommun gör att den naturmiljö som finns på Falsterbonäset skiljer sig från naturen inåt land. Falsterbonäset är också ett landområde som till stor del fortfarande växer i omfattning. Från 1940 fram tills idag har strandlinjen på delar av Falsterbonäset ökat med pålagringar om 60–200 meter. Framst har en tillväxt skett i området kring Falsterbo Fyr (Mattsson 2011). Falsterbonäset ligger också till stora delar i nivå med havsnivån, med endast få områden på 3 m över havsnivån. Stora delar av Falsterbonäset ligger istället på en nivå mellan 1–2 m över havet.

Dagens problematik kring Skanör-Falsterbo kan delas upp i tre delar. 1) stigande havsnivå, 2) naturvärden som finns kring och i Skanör-Falsterbo, och, 3) kulturvärden och kulturlandskapet på Falsterbonäset. Av dessa, som jag har nämnt tidigare, är problematiken kring en stigande havsnivå övergripande. Den ställer också ett extra krav på problemområde 2 och 3. Om stigande havsnivåer har jag redan övergripande beskrivit, men värt att tillägga i förhållande till Falsterbonäset är osäkerheten om havsnivåstigningens storlek samt hur dess påverkan på stranderosionen. Fram tills nu har alltså Falsterbonäset växt vilket kan förändras till följd av ett ändrat klimat. För att möta denna osäkerhet har man därför arbetat med olika mått på stigande havsnivåer för att se vilka konsekvenserna blir, där maxnivån är 3 m (Vellinge kommun 2011). Att Falsterbonäset är så låglänt gör också att små förändringar i havsnivån kan få stora konsekvenser på landskapet. Förutom processen med en stigande havsnivå har Falsterbonäset också återkommande högvatten med jämna mellanrum, de mest extrema av dessa högvatten brukar i officiella termer benämnas 100-årshögvatten. Dessa högvatten, speciellt 100-årshögvatten, kan orsaka översvämningar. Utmaningen i framtiden ligger då att både möta stigande havsnivåer och de sporadiskt återkommande högvattnen. Det finns en oro att dessa högvatten kan bli vanligare på Falsterbonäset (Vellinge kommun 2010; Vellinge kommun 2011; Viktorsson 2016).

Problematiken kring naturvärden i Skanör-Falsterbo har sin grund i att Falsterbonäset är ett av de områden i Skåne som har flest skyddade naturområden till ytan sett, bland annat genom Naturreservat, Natura 2000-områden, våtmarksskyddade områden

(Ramsar) etc.. Orsaken har att göra dels med att det är ett område karaktäriserat med våtmarker och strandlinjer men också av att den är för Skåne en unik plats för flyttfågelsträck på hösten. Dessa skyddade naturområden innebär restriktioner på den kommunala planeringen hur man kan expandera samhällen eller omdana landskapet. Det gör också att klimatanpassningsåtgärder behöver ta hänsyn till de regleringar som finns gällande naturskyddsområden (Vellinge Kommun 2011).

Den sista problematiken och den jag fokuserar mest på är den om kulturvärden och det kulturpräglade landskapet. Inledningsvis skall det konstateras att kulturvärden är en del kulturlandskapet men att kulturlandskapet inte begränsas till kulturvärdena. Däremot kan platser med kulturvärden eller som i sig utgör kulturvärden i Skanör-Falsterbo vara meningsfulla platser för upplevelsen av Skanör-Falsterbokänslan. I problematiken kring kulturmiljön för Skanör-Falsterbo innebär den också restriktion för hur Vellinge kan agera i Falsterbonäset. Kulturvärden som de gamla medeltida borgruinerna, tångvallarna (tidigare skyddsvallar byggda av tång) och lämningar från tidigare samhällen gör att kommunen måste ta hänsyn till dessa i sin planering. Detsamma gäller även de planerade invallningarna där Kulturmiljölagen reglerar hur dessa byggs och placeras invid kulturvärden (Vellinge Kommun 2011).

Figur 6.1: Översiktskartor som visar var Falsterbonäset ligger i Sverige, visar även större kommunikationsleder. © Lanmäteriet I2014/00579

7 Resultat

Det kan alltså konstateras att Vellinge kommun står inför dilemman gällande den framtida utvecklingen av Falsterbonäset. Följande frågor kommer jag nu försöka ge svar på: Hur påverkar tidigare markanvändningen i Skanör-Falsterbo dagens valmöjligheter

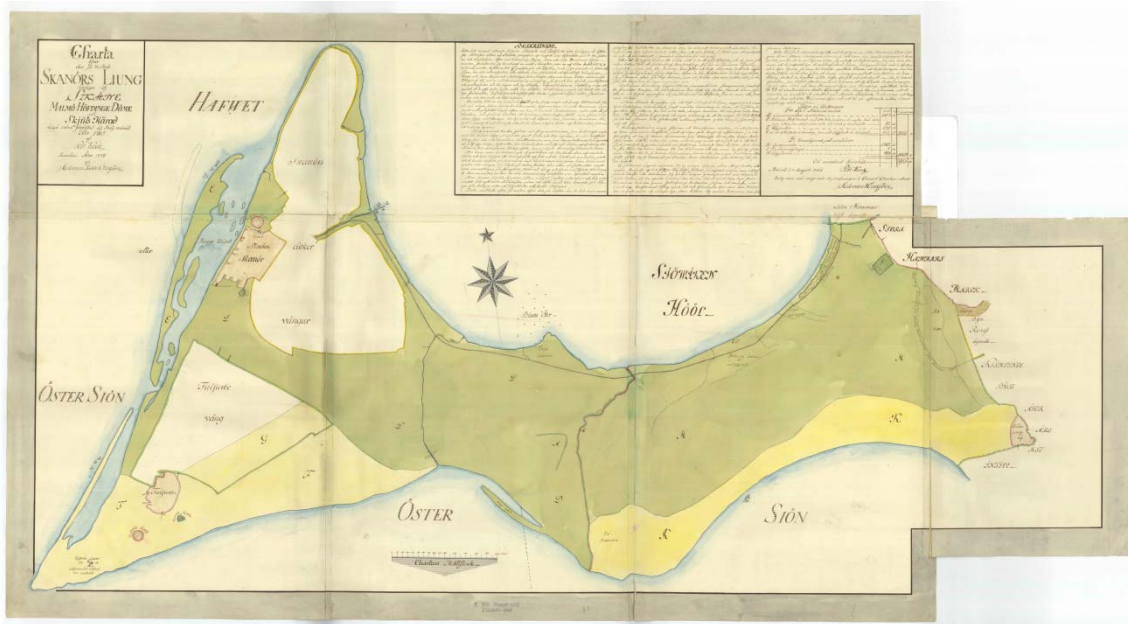
kring t.ex. invallning eller reträtt? Finns det en medvetenhet till kulturmiljöns historiska utveckling vid dagens diskussion om åtgärder för Skanör-Falsterbo? Finns det en medvetenhet till kulturmiljöns historiska utveckling vid dagens diskussion om åtgärder för Skanör-Falsterbo?

Falsterbonäset har inte alltid sett ut som den gör idag. Skanör-Falsterbo satt inte ihop tidigare och Ljunghusen var en gång mindre än idag. Landskapet på Falsterbonäset har genomgått förändringar som lett fram till det vi ser idag. Det som gör Skanör-Falsterbo unikt för Skåne är att människan inte är den enda aktören som förändrat landskapets form. Havet har varit en lika aktiv aktör som format och fortsätter forma Falsterbonäset genom kusterosion och sandpåläggning. Fortsättningsvis kommer arbetet att främst fokusera på människans roll i landskapets utveckling på Falsterbonäset.

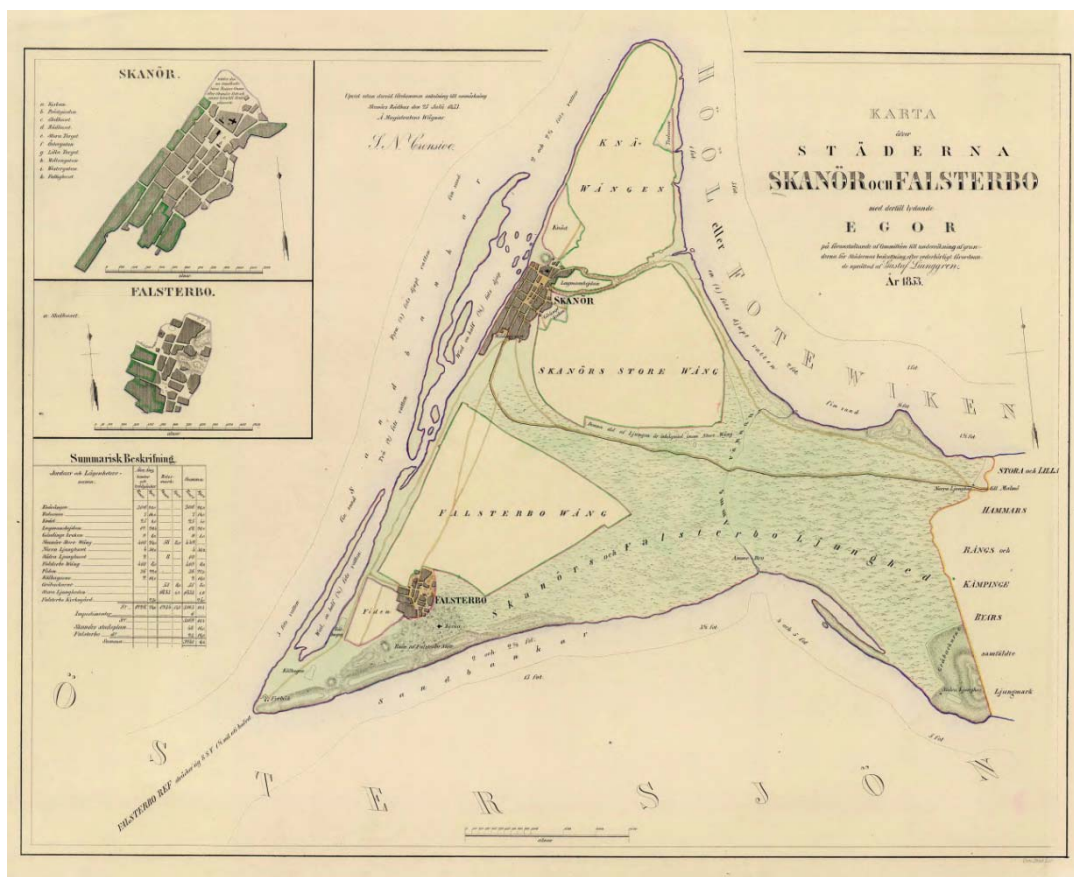
7.1 Falsterbonäsets Landskap 1700–2015

Falsterbonäset under 1700-talet var inte detsamma som vi ser idag. Peter Kocks karta (se figur 7.1) från 1765 visar att det tidigare Falsterbonäset präglades av jordbrukslandskap utanför byarna som då utgjorde en liten del av Falsterbonäsets area.. Skanör och Falsterbo var då åtskilda och utgjorde de enda samhällena på näset bortom Stora och lilla Hammar samt Räng och Kämpinge som hade sina ljungar(ljungbeväxta betesmarker) intill Skanör och Falsterbos ljungar. Där samhällenas ljungar möts ligger numera Höllviken och Ljunghusen. Från 1765 och framåt hände inte så mycket strukturellt på näset, Kartan från 1853 (se figur 7.2) berättar inte om någon större förändring förutom att orternas omfång verkar växa något i jämförelse med kartan från 1765. SCB:s (1969) statistik visar bara på små befolkningsökningar under 1800-talet förutom mellan 1830 och 1840 då Skanör med Falsterbonäset växte med 25%. Under detta århundrade verkade inte heller Näset genomgå några stora omvandlingar genom skiftesreformerna då inga visuella splittringar av orterna kan utläsas vilket var brukligt i Skåne under den tiden (Antonson & Jansson 2011; Myrdal 2000). En större förändring går däremot att se från 1853-års karta till häradsekonomiska kartan 1910-15 (se figur 7.2 & 7.3). Här har båda orterna expanderat något vilket även gäller infrastrukturen exempelvis en järnvägslinje som går till Falsterbo via Skanör. Sannolikt har även en av jordbrukets skiftesreformer genomförts. Även Ljunghusen och Höllviken börjar ta form med vägnät och bebyggelse. I ortofoton från 1940-talet (se figur 7.7) framträder förändringen där t.ex. åkerfälten tydligt är indelade i ett mönster likt, enskiftesreformen eller lagaskifte. Effektivisering av jordbruket skedde alltså under perioden fram till 1930-talet. Detta fortsatte också med all säkerhet fram till dagens utseende av Falsterbonäset (se figur 7.4 & 7.10) där odlingslandskapet är i princip borta.

Från 1930 och framåt sker många förändringar på Falsterbonäset. Falsterbokanalens byggdes under andra världskriget (kulturföreningen Calluna 1998) och fungerar som en skiljelinje mellan orterna Ljunghusen och Höllviken. Under 1950-talets slut inleddes en ökad befolkningstillväxt på Falsterbonäset (SCB 2011) (figur 7.5). Fram till 1960-talet hade Skanör med Falsterbo balanserat kring 900/1000 invånare. Dessa båda orter hade 1960 895 invånare bara för att årtiondet senare växt till 3 127 invånare. Utvecklingen framträder tydligt i samtliga ortofoton. Förändringen gick snabbt från de första på 1940-talet till 1973-års ortofoton, bara förändringen mellan 1960-års ortofoto och 1973-års ortofoto är slående stor.

Figur 7.1: En Lådakt över Falsterbonäset 1765 där vångarna är färgat vita. Vid denna tidpunkt utgör vångarna och ljunmarkerna majoriteten av landskapet (Petrus Kock 1765).

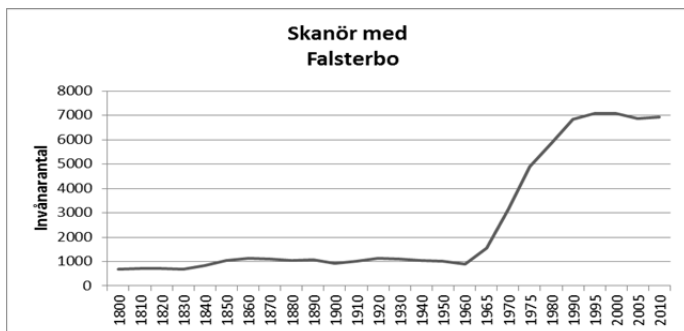
Figur 7.2: karta över Falsterbonäset år 1853. Landskapet har tillsynes knappt förändrats sedan 1765 (Ljunggrens Atlas 1853).

Figur 7.3: Häradsekonomska kartan över Falsterbonäset 1910-15 (Rikets allmänna kartverks arkiv). Ljunghusen och Höllviken har börjat ta form och en järnväg har byggts.

Figur 7.4: Nutida karta över Falsterbonäset. Landskapet utgörs nu till stor del av tätorterna, där Höllviken och Ljunghusen byggts på de gamla ljunghusen. Referenskartan © Lantmäteriet I2014/00579

Figur 7.5: Befolkningsutveckling i Skanör med Falsterbo från 1800 fram till år 2010 (SCB 1969 & 2011).

I ortofoton från ca 1960 (figur 7.8) syns att Skanör expanderat söderut och nästan växt ihop med Falsterbo som i motsvarande grad bredd ut sig mot norr och nordost. Vången mellan orterna har tagits i anspråk och odlingsmarken minskat. 1973 (se figur 7.9) hade dessa orter växt ihop och Falsterbo Vång hade minskat kraftigt i förmån för bebyggelse, Skanörs Vång har också minskat i sina västra delar när Skanör växt. Vångarna har mer och mer tagits i anspråk för bebyggelse och ljunghusen minskat till att numera enbart omfatta Skanörs Ljung, vilket betyder att de östra delarna som var Kämpinge och Stora Hammars ljunghusen blivit upplåten till bebyggelse. Denna expansion exemplifieras av att Ljunghusen blev erkänd tätort vid 1970-talet och kom att växa från 336 invånare till 2 056 invånare 2014 (SCB 2011). Bara Ljunghusens utveckling från 1940-talets ortofoton (7.7) till 1973-års ortofoton (se figur 7.9) är slående. Det går fortfarande att se små tecken till aktivt jordbruk, speciellt i Skanörs Vångar, men som minskat bara över decenniet. Produktionslandskapet har alltså minskat sin areal i Falsterbonäset på bekostnad av bostadsbebyggelse. Falsterbonäset genomgick således under 1960-talet och 1970-talet en stor omdaning genom många investeringar i tätorternas expansion.

Under efterföljande decennium (se figur 7.9 & 7.10) framgår att Skanör-Falsterbo har fortsatt växa men inte i samma explosionsartade sätt som mellan 1960 och 1973. Odlingslandskapet har gett plats till bostäder och rekreationsområden. Skanörs ljunghusen mellan Skanör-Falsterbo och Ljunghusen har under tiden från de stora nybyggnationerna kring 70-talet till idag fått flera riksintressen pålagda sig med Ramsar-område, Natura-2000 m.m. (Vellinge kommun 2010). Avståndet mellan Ljunghusen och Skanör-Falsterbo har minskat och nästan bara ljunghusen är kvar som skiljelinje mellan orterna i 2014 års ortofoton (se figur 7.10). Vångarna har gradvis försvunnit under seklet och landskapet har genomgått en stor förändring från ett ruralt landskap som 1940 års ortofoto visar till ett semiurbant som 2014-års ortofoto visar, där hela västra näset är bebyggt med bostäder. Ett tydligt exempel på övergången från produktion till rekreation och boende kan ses genom förändringen av Skanörs hamn (se figur 7.6). Rekreationsområdena har växt och Falsterbonäset har blivit mer vildvuxet.

Figur 7.6: Hamnen i Skanör 1915 (Calluna) och 2016 (eget foto), stora skillnaden är mängden småbåtar 2016 och att Cementfabriken försvunnit.

Figur 7.7: Fotomontage över Falsterbonäset på 1940-talet. Vångarna är fortfarande till stor del obebyggda och Ljunghusen har börjat växa fram som ort. Ortofoton © Lantmäteriet.

Figur 7.8: Fotomontage över Falsterbonäset tagna 1962 t.v. och 1959 t.h. Ljunghusen har växt i storlek sedan 1940 och Falsterbo vång har börjat bebyggas. Källa: Ortofoton © Lantmäteriet.

Figur 7.9: Fotomontage över Falsterbonäset från 1973. Ljunghusen har förtätats och Falsterbo vång har nästan helt byggts bort. Skanör och Falsterbo har nu vuxit ihop till en tätort. Ortofoton © Lantmäteriet.

Figur 7.10: Fotomontage över Falsterbonäset 2014 omgjord i gråskala. Tätorterna har fortsatt växa där Skanörs vång genomgått den tydligaste förändringen. Ortofoton © Lantmäteriet.

Värt att nämna är att trots Falsterbonäsets bebyggelseexploatering samt ökade orientering mot rekreation har inte de gamla bebyggelsekärnorna och den äldre bebyggelsen förändrats nämnvärt. De har behållit sin struktur och pittoreska känsla. Vissa hus har ommålats eller byggts om men har inte genomgått drastiska förändringar. Däremot har infrastrukturen anpassats för att enkelt komma fram med bil som färdmedel. Detta framgår tydligt av den egna dokumentationen av orterna där då och nu jämförs (figurena 7.6, 7.11, 7.12 & 7.13) är bara utdrag av dokumentationen men visar väl på detta).

Figur 7.11: Gata bredvid Skanörs kyrkogårdsmur 1935 (Sjöbeck) och 2016 (eget foto) Bilden visar att det skett en omdaning av platsen men som fortfarande anspelar på en pittoresk känsla.

Figur 7.12: Huvudgatan sett från Skanörs borg 1935 (Sjöbeck) och 2016 (eget foto). Här har förändringen varit minimal, vi kan t.ex. se att båda husen är kvar men omdanade.

Figur 7.13: Rådstugan i Skanör okänt datum (Trelleborgs museum) och 2016 (eget foto). Det har knappt skett någon förändring här utan platsen har fått behålla sin form.

7.2 Vad ska hända med Falsterbonäset?

Inledningsvis beskrevs en situation där den stigande havsnivån på sikt hotar landskapsvärdena på Falsterbonäset. Myndigheterna arbetar för att möta hotet och med strategier för hur samhället ska anpassas utifrån de förändrade omständigheterna. Med andra ord finns det en situation på Falsterbonäset som gör att valet för hur samhället ska förändras blir viktigt för hur landskapet förändras. Vellinge och Länsstyrelsen Skåne har olika perspektiv på och ståndpunkter om hur samhället bör förändras samt vad som bör göras. I följande kapitel presenteras de olika aktörernas synsätt på en stigande havsnivå, åtgärder för att bemöta detta och framtida exploatering av landskapet på Falsterbonäset.

7.2.1 Kommunens ståndpunkt

Till kommunens uppgifter hör att planera för framtiden, vilket löpande görs i olika styrande dokument eller utredningar, allt från detaljplaner, skötseluppdrag, måldokument etc. I det följande görs en genomgång av översiktsplanen och handlingsplanen för stigande havsnivåer samt snabb genomgång över deras remiss till den regionala handlingsplanen. Denna följs sedan av en intervju materialgenomgång från CLIPP-projektet som dels omfattar hur kommunens tjänstemän och politiker tänker kring Falsterbonäsets framtid, dels beskriver kommunens dialog med länsstyrelsen och om kultur- och naturvärden på Falsterbonäset.

7.2.1.1 Vellinge Kommuns översiktsplan

I Vellinges översiktsplan behandlas Skanör-Falsterbo som ett karaktärsområde där målen med Skanör-Falsterbo fördjupas. Förutom de huvudmål som presenteras ingår också en analys av dagens situation vilket leder fram till de olika åtgärder kommunen ser som nödvändiga. Kommunen skriver att *"Det finns behov av utveckling, förnyelse och försköning av Skanörs centrum med ett bredare utbud av varor och tjänster för att ökar dess attraktionskraft"* (Vellinge Kommun 2010:196) samt att *"Området är låglänt och den förväntade havsnivåhöjningen innebär att det krävs en långsiktig strategisk planering för att kunna börja genomföra prioriterade skyddsåtgärder i form av fysiska vallar, invallning, kontinuerlig strandfordring och andra kompletterande åtgärder"* (ibid:196).

Utöver detta identifierar de också att naturliga höga sanddyner skyddar området kring Falsterbo kyrka från stigande havsnivåer. Dessa fortsätter också upp mot Skanör och erbjuder där visst översvämningsskydd (Vellinge Kommun 2010).

En gemensam nämnare i översiktsplanens analysdel, vid sidan av de båda citaten, är att en investering bör göras för att synliggöra de befintliga värdena och för att utveckla redan goda rekreativmöjligheter. Skanör-Falsterbo framställs som ett område med goda möjligheter för en utvecklad turistnäring. De långa stränderna lyfts fram som viktiga resurser för Skanör-Falsterbo tillsammans med de unika värdena kring hedarna och de medeltida gatunäten (ibid.).

Skanör-Falsterbos framtida utveckling i översiktsplanen är utveckling av området en central del. Skanörs hamn ska utvecklas och förnyas, Gamla skjutfältet ska utvecklas till rekreativområde, Skanör och Falsterbos stadsparker ska utveckla sitt innehåll och utseende. Ett nytt område ska byggas på Skanörs Vång, vilket ska utformas småskaligt, med förankring till de äldre delarna av Skanör. Vellinge kommuns gör också en prognos att befolkningen ska till 2030 öka till 8 000, befolkningen ska därefter ligga på samma

nivå fram tills 2050. Efter det har kommunen inga prognoser presenterade i översiktsplanen (ibid.).

Förutom karaktärsområdet Skanör-Falsterbo där Vellinge kommun presenterar mål för åtgärder mot havsnivåhöjningarna har de ägnat ett fokusområde till havsnivåhöjningar. I översiktsplanen redovisas 14 fokusområden som täcker allt från jordbruksmark till barn och äldre. Här presenteras deras analyser och översiktliga förslag på åtgärder. Kommunen delar åtgärderna i tre framtida etapper, 5–10 år, 20–50 år och 50–100 år. Där kommer det inre skyddet (se förklaring nedan) att prioriteras i etappen 20–50 år men ett yttre skydd (se förklaring nedan) som också inkluderar natur- och kulturvärden prioriteras först i etappen 50–100 år. De har även satt som mål att dessa åtgärder ska uppdateras i samklang med ny kunskap om klimatutveckling och även ny kunskap om fysiska skydd mot stigande havsnivåer (ibid.).

7.2.1.2 Vellinge Kommuns handlingsplan kring stigande havsnivå

Figur 7.14: Planerade skyddsåtgärder för Falsterbonäset (Referenskartan © Lantmäteriet I2014/00579). Där man föreslår strandfodring finns redan sanddynor som fungerar som naturligt skydd mot höga vattenstånd (Vellinge kommun 2011).

Vellinge kommun beslutade 2013 att anta en handlingsplan för att möta hotet av stigande havsnivå. I denna handlingsplan utgör Skanör-Falsterbo, Ljunghusen och Höllviken fokusområdena för satsningen. Skanör-Falsterbo och Ljunghusen är däremot de områden som enligt handlingsplanen omfattas av de största satsningarna. Konsultbyrån Sweco har i samarbete med kommunen tagit fram underlaget och skrivit handlingsplanen. Sweco ingår också i arbetsgruppen som ska stå för implementering och se till att den accepterade handlingsplanen följs (Vellinge kommun 2011).

Handlingsplanen har som mål att få igenom åtgärder för att skydda kultur- och naturvärden och främst bebyggelsen från stigande havsnivåer (se figur 7.14). Tanken från kommunens sida är att etablera skyddsvallar i två ringar, en inre skyddsring som går precis i utkanterna av befintlig och planerad bebyggelse och en yttre skyddsring som ska skydda viktiga naturvärden och rekreationsområden. Den inre ska byggas inom kort sikt (<10 år) eller mellanlång sikt (20–40 år) (ibid.).

7.2.1.3 Kommunens respons på den regionala handlingsplanen

Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram en regional handlingsplan för att möta problematiken med stigande vattennivåer (se Ehrnstén et al. 2014). Kommunen lämnade samma år ett kritiskt yttrande mot handlingsplanen. Kritiken avsåg bygggrätsstoppet samt förslaget om reträtt av bebyggelser som en möjlig lösning. Vidare menar kommunen att åtgärderna skulle leda till en förlust av fastighetsvärden om 50 miljarder kronor på Falsterbonäset (Vellinge kommun 2014). Samma kritik lyfter kommunen också i en nyhetsartikel i Sydsvenska Dagbladet, där man påstår att det skulle vara galenskap att överge värden på 55 miljarder (Samuelsson 2014).

7.2.1.4 Personer affilierade med Vellinge Kommun

Av CLIPP-projektets fokusgrupp framgår att de kommunanställda ser invallning som en självklar åtgärd. En anställd uttrycker på följande sätt kring frågan om möjliga åtgärder kring fysisk planering för klimatarbetet: *”Vad det gäller skyddsåtgärder är det ju rätt så uppenbart att reservera plats för vallar, det är väl som sagt ingenting som förhindrar, det är ju de enkla bitarna”*. Citatet kan sägas vara representativt för både fokusgruppen och personintervjuerna. Invallning framfördes som en självklar åtgärd som snabbt och på kort sikt kunde göra skillnad.

De enskilt intervjuade personerna har en positiv syn på vallarna som en klimatanpassningsåtgärd. En av intervjupersonerna säger följande: *”vi har ett antal tusen bostäder i vår kommun som ligger [på] mellan 1 meter och 2 meters vattenhöjd idag. Ska vi låta dem översvämmas? Ska vi låta de miljarderna investerat kapital och värde försvinna? Nej det kan vi så klart inte utan vi måste göra en yttre ring att försvara så väl ny bebyggelse som gammal bebyggelse”*. Argumenteringen fortsätter också med att ny bebyggelse som blir skyddade inte bör utgöra något problem så länge de skyddas av vallarna som planeras byggas. Här anser en länsstyrelserespondent att Länsstyrelsen oftast inte ser det på samma sätt, *”Det är också så att den enskilda har ju ett stort ansvar för sin egen bebyggelse som svensk lagstiftning ser ut ju.. Att man inte kan vara helt övertygad om att kommunen kommer att skydda allt även om man kanske ibland säger det [...]. Och det är inte alls säkert att kommunen får lov att skydda enstaka bebyggelse det är en annan aspekt med kommunallagen [...], vad man egentligen får göra för att gynna enskilda individer”*. Flera kommunanställda för också fram att Länsstyrelsen tycks ändra sig och att man från kommunens håll inte får klara besked om vad som gäller. *”det värsta är obeslutsamheten [...] ’Nu gör vi så här, pang,*

det här beslutet har Länsstyrelsen tagit'. Det är det vi aldrig får" säger en person vid Vellinge kommun som utöver det anser att en av utmaningarna för kommunen är att få acceptans från Länsstyrelsen att bygga vallarna, vilket blir svårt vid de skyddade områdena *"Där finns ju [...] väldigt mycket naturreservat och jag anser att det var ett sätt att bevara det unika. Vi har ju väldigt mycket naturreservat [...] och det gör ju [...] att i stort sett alla vallar och alla skyddsåtgärder [...] måste vi vidta i naturreservat"*.

Fokusgruppen är också inne på samma spår, att det finns ett glapp mellan statliga intressen och lokala åtgärder, där fokusgruppen generellt är överens om att det verkar finnas ett begränsat intresse från staten i frågan. Speciellt menar de att lagstiftningen inte är utformad för sådana situationer. En person säger att de i arbetet har *"kommit fram [...], precis som jag brukar säga att lagstiftningen är inte formad efter de här bekymren, om man söker lov för att göra en skyddsåtgärd så ska det genomföras inom fem år och det är ju orimligt när det gäller de här klimatanpassningsåtgärderna, vi vill inte göra det förrän de behövs göras och det är jättestora investeringar"*. Fokusgruppen i sin helhet ser klimatanpassningsåtgärderna på Falsterbonäset som att bygga skyddsvallar mot framtida översvämningar där en person bland annat menar att om man inte skyddar bebyggelsen försvinner väldigt många av kommunens tätorter. De upplever, liksom de flesta intervjupersonerna, att Natura-2000-områdena är väldigt positiva för Skanör-Falsterbo eftersom det bidrar till mycket rekreation och höga värden. Däremot tycker de att det blir problematiskt i planering av ny bebyggelse där Natura-2000-områdets policy om att det ska få förändras utan ingrepp, står i strid mot behovet av invallning *"den statliga prioriteringen är att Natura-2000 går före Skanör, eller jag vet inte hur man ska tolka det."* varav en annan person instämmande tillade att *"Ja men så känns det. Det är viktigare att följa naturens förlopp än att skydda marken"*.

Både fokusgruppen och intervjupersonerna framförde en viss frustration gentemot Länsstyrelsens agerande. Vid flera tillfällen framgick det att man tyckte Länsstyrelsen var splittrad i hur man involverade sig i planarbetet. Att inte få ett unisont besked sågs av intervjupersonerna som en grundkälla för frustrationen kring planarbetet för invallningen. Länsstyrelsen hade tidigare varit positiva till invallningen samtidigt som de senare blivit tydligare mot kommunerna vilket försvårar det kommunala arbetet. Från intervjupersonerna får man då intrycket att kommunen tycker Länsstyrelsen ändrat attityd i hur mycket man involverar sig i planeringen.

7.2.2 Länsstyrelsens yttrande

Länsstyrelsen Skåne har yttrat sig över och varit delaktig i ett flertal ärenden angående Falsterbonäset. Exempel på deras engagemang framgår av rapporterna som presenterats inledningsvis. Nedan kommer en presentation ges av deras yttranden om översiktsplanen och handlingsplanen för stigande havsnivåer. Till sist kommer jag presentera de delar av intervjumaterialet från CLIPP-projektet som är av relevans i sammanhanget.

7.2.2.1 Angående översiktsplanen

Länsstyrelsen Skånes granskningsyttrande innehåller kritik mot Översiktsplanens delar som berör Falsterbonäset. Länsstyrelsen ställer sig positiv till Vellinge kommuns presentation avseende den hotbild klimatförändringen ger på den lokala miljön. Däremot ställer Länsstyrelsen sig kritisk mot den föreslagna invallningen. Länsstyrelsen skriver bl.a. att: *"Vidare saknas i planhandlingarna alternativ till skyddsvallar hur befintliga bebyggelse kan anpassas till att klara de havsnivåhöjningar som orsakas av*

ett förändrat klimat” (Weber & Enander 2012:8). De ställer sig också kritiska till sandfodring. För att säkerställa den tänkta yttre vallen behövs kontinuerligt tillskott av sand och länsstyrelsen bedömer att etableringen av sådan sandfodring behöver tillstånd enligt Natura-2000-bestämmelsen. Länsstyrelsen ställer även krav på att kommunen ska visa hur förslaget kan skydda Falsterbonäsets bebyggelse. Kritiken fortsätter angående konsekvensbeskrivningen, s.k. strategisk miljöbedömning, som tillhör planhandlingarna. Länsstyrelsen anser inte att den uppfyller kraven fullt ut enligt miljöbalken. Där anser länsstyrelsen att det vore lämpligt att redovisa fler alternativa skyddsåtgärder istället för den föreslagna. Länsstyrelsen själv presenterar ett alternativ i form av en inre skyddsvall samt anpassning av befintlig bebyggelse genom byggnadstekniska åtgärder eller lokala höjningar av marknivån (ibid.).

Utöver deras syn på invallningarna och skyddsåtgärderna generellt har länsstyrelsen en hel del synpunkter på ytterligare investeringar på Falsterbonäset. En del av dessa synpunkter hanterar investeringar i områden som är av riksintresse, såsom det militära övningsområdet eller Natura-2000-områdena. Där det kan enligt länsstyrelsen inte uteslutas att investeringar i eller i angränsning till dessa områden kan innebära skada på riksintressena i området. De anser främst att översiktsplanen i sig inte redovisar hur kommunen kommer att tillgodose riksintressena eller hur de föreslagna investeringarna kan komma att påverka t.ex. Natura-2000-områdena. Angående utbyggnad av transportinfrastruktur så uttrycker sig länsstyrelsen så här: *”Planhandlingarna redovisar att riksintresse N91 inte kommer att skadas påtagligt av utbyggnad av kommunikationer över Ljunggen eller av naturlig tätortsutveckling. Länsstyrelsen delar inte kommunens uppfattning om detta eftersom planhandlingarnas redovisning inte i tillräcklig utsträckning redovisar eventuella skador och hur kommunen avser att tillgodose riksintresset”*(ibid.:4). Samtidigt påpekas i samma rapport att den planerade utbyggnaden av spårvägen mellan Ljunghusen och Skanör-Falsterbo omöjligt skulle kunna dras då det Forsvarsmakten bedömer att totalförsvarets militära del kommer påtagligt att påverkas. Därmed menar länsstyrelsen att mycket av bebyggelseplanerna omöjliggörs eftersom de utgår från att spårvägen byggs (ibid.).

7.2.2.2 Angående handlingsplanen

Länsstyrelsen Skåne lämnade ett remissyttrande 2011 om kommunens tänkta handlingsplan för en stigande havsnivå. Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen att de tänkta åtgärderna fram till 2050 är tillräckliga för att skydda existerande bebyggelse men att från 2050 och framåt kommer kommunens planer inte fungera och ny bebyggelse inte bör därför inte etableras på Falsterbonäset.

Länsstyrelsen för fram kritik att omfattningen och effekterna av pumpning och dränering inte framgår av handlingsplanen. De menar bland annat att *”Konsekvenserna av förstärkt dränering och pumpning behöver också beskrivas för de naturvärden som finns såväl innanför som utanför föreslagna vallar”*(Persson & Enander 2011:2). Länsstyrelsen i Skåne menar också att eftersom sträckor av de föreslagna vallarna kommer vara inom Natura-2000 områden, naturreservat och strandskyddsområden bör vallarnas utformning anpassas för att bevara skyddsintressena. Man avslutar sitt yttrande med att säga att de tänkta kortsiktiga och medellångsiktiga åtgärderna bedöms som tillräckliga men en förutsättning för deras genomförande är att de prövas i enlighet med miljöbalken och att det är lämpligt att helheten prövas och inte sektionvis (ibid.).

På lång sikt bedömer däremot länsstyrelsen att kommunens handlingsplan rörande Falsterbonäset är bristfällig. Speciellt att vid *"ett scenario när havsytans permanenta nivå stiger 1 m är däremot presenterade åtgärders funktion och hållbarhet för stora delar av Falsterbonäset tveksam"* (ibid.:3). En av punkterna där kommunen brister är kring hanteringen av den förväntade höjningen av grundvattennivåer på Falsterbonäset. Den bedöms i framtiden ligga nära eller i nivå med markytan och kommunens åtgärder med vallar i kombination med dränering och pumpning av dagvatten bedöms inte kunna skydda bebyggelsen tillräckligt. Länsstyrelsen i Skåne avslutar denna del av sitt yttrande med att *"De samlade effekterna av förhöjda grundvattennivåer, ökade dagvattenmängder och transport av saltvatten genom och under vallen till följd av pumpning innebär enligt länsstyrelsen bedömning att föreslagna åtgärder inte kan ses som ett hållbart och realistiskt alternativ för att skydda bebyggelsen"* (ibid.:3).

De föreslagna yttre skyddsvallarna ställer länsstyrelsen också kritisk till. Kommunens syfte menar man är för framtiden skydda och bevara värdefulla naturområden men att där dessa skyddsvallar dras finns det flertalet områdesskydd. Man pekar på att bevarandeplanen för Natura-2000 området och naturreservatet har som central aspekt att naturområdena ska få utvecklas fritt och få exponeras av förändrade vattennivåer. Här ger länsstyrelsen hård kritik där man drar slutsatsen att *"Då föreslagna yttre skyddsvallar inte är förenliga med områdesskyddens syften och bestämmelser är det länsstyrelsens uppfattning att de inte bidrar till att skydda naturvärdena"* (ibid.:4).

7.2.2.3 Länsstyrelsehandläggares uttalanden

En annorlunda bild framträder av länsstyrelsehandläggareintervjuerna jämfört med kommunintervjuerna. Vissa länsstyrelsepersoner ställer sig oförstående till varför vissa intervjupersoner vid kommunen anser att länsstyrelsen är otydlig eller att man ofta ändrar åsikt. En av personerna vid länsstyrelsen menar att det ofta handlar om att olika frågor får olika betydelse över tid där t.ex. klimatfrågan t.ex. inte var lika viktig tidigare men som inför den nuvarande översiktsplanen blivit viktigare att förhålla sig till. En av intervjupersonerna fick besvara en fråga om hur länsstyrelsen menar med när de anser att Vellinge kommuns översiktsplan inte är tillräcklig i sin beskrivning av hur planerad och befintlig bebyggelse bör skyddas. Vad personen pekar på är avsaknaden av en långsiktig syn på åtgärderna: *"Vi menar väl att de åtgärder som föreslås där, de kanske kan säkerställa befintlig bebyggelse åtminstone fram till år 2050, en del av dem.. men ska man säkerställa bebyggelse för längre tidsperspektiv med 1 meters havshöjning så kommer de åtgärderna att komma i konflikt med statliga intressen"*. Samma person pekar också på att man vid fysisk planering *"när det gäller anpassning då att man inte bygger i sådana områden som riskerar att drabbas, t.ex. vid stigande havsnivåer, hålla bebyggelsen borta från kustområdet men även från vattendrag då som riskerar att översvämmas"*.

Konflikten med statliga intressen framkommer ofta hos personerna på länsstyrelsen vilket är naturligt eftersom de tillhör deras ansvarsområden. Det gäller bl.a. Natura-2000-områdena där länsstyrelsen går på linjen att *"naturliga erosions- och sedimentationsprocesser som är intressanta värden i sig"* och att då göra något som stör det anser de går direkt emot Natura-2000-reglerna. Det finns ej heller något statligt intresse att hindra erosions- eller sedimentationsprocesserna menar man.

Gällande kulturvärden på Falsterbonäset har länsstyrelsen en policy att det är viktigare att bevara än att förändra dessa för att de ska passa syftet med anpassningsåtgärderna.

En person vid länsstyrelsen säger också att man inte använder sig av kompensationsåtgärder, dvs. att man inte tillåts göra förändringar på en plats även om man skulle kompensera genom att göra något positivt för kulturmiljön eller naturmiljön på annan plats. Här hänvisar en person till mängden fornlämningar som finns på Öresunds havsbotten och anser att om Falsterbonäsets kulturhistoriska värden dokumenteras gör det inte så mycket om de senare hamnar under havsytan, de förändras inte till något annat om det hamnar under vatten. Sedan finns det hos länsstyrelsen en uppfattning om att man får väga in olika intressen när det gäller intrång på fornlämningar, i synnerhet tångvallen på Falsterbonäset, där *”om tre kvarter ska översvämmas då är det klart då får ju vi lämna tillstånd till att man gör intrång i fornlämningen eller man bygger på eller man lägger någonting i närheten”*.

7.2.3 Falsterbonäsets Naturvårdsförening

Falsterbonäsets Naturvårdsförening är en av de mer etablerade ideella organisationerna som verkar i Vellinge kommun. För inte så länge sedan fyllde föreningen 40 år och har länge värnat om Falsterbonäsets landskap. De har ofta varit i dialog med kommunen om planer och verksamheter på Falsterbonäset och har sakta vuxit till att bli en naturvårdsförening som engagerar sig i hela kommunen. Därmed är deras åsikter och remissyttranden ett lika intressant och relevant inslag som länsstyrelsens i diskussionen om vad som ska hända med Falsterbonäset.

7.2.3.1 Yttranden om Vellinge kommuns översiktsplan

Falsterbonäsets Naturvårdsförening är generellt sett aktiv i remisser och lämnar ofta yttranden om planarbeten som påverkar Falsterbonäset. De har varit närvarande vid samtliga planmöten för kommunens olika karaktärsområden och har bearbetat kommunens förslag i olika arbetsgrupper. I deras yttrande om översiktsplanen visar de på fortsatt intresse av att vara delaktig i det kommunala planarbetet. De ger både positiv och negativ respons till översiktsplanens innehåll.

Bland det som Falsterbonäsets Naturvårdsförening (2010) anser vara positivt är bland annat att man delar in kommunen i karaktärsområden och försöker se till den lokala särarten. Här vill Föreningen vara delaktig i att detta verkligen efterlevs i detaljplaner och att varje område bör få ett kvalitetsprogram. Enligt föreningen är det också bra att översiktsplanen lyfter fram specifika naturvärden och att man arbetar långsiktigt med invallningen av Falsterbonäset. Samt att kommunen enligt översiktsplanen vill sprida ut exploateringstrycket österut mot orterna som kommer att ha pågatågstrafik.

Det Falsterbonäsets Naturvårdsförening anser vara mindre positivt i översiktsplanen är de planerade utbyggnaderna av orterna. Föreningen ställer sig kritisk till att Höllviken verkar utvecklas till huvudort och föreningen anser också att kommunen ligger på gränsen till att växa okontrollerat. Speciellt anser föreningen att kommunen bör lätta på exploateringstrycket i kommunens västra delar. Här hotas, menar föreningen, den vilda naturmiljön genom planlagda parker, rekreationsområden och rekreationsstråk. Föreningen tycker även att kommunens medborgare fick för kort tid på sig att sätta sig in i och lämna synpunkter på översiktsplanen och skriver att det är *”tråkigt att kommunen inte lägger större vikt vid medborgarnas synpunkter på den långsiktiga utvecklingen”* (FNF 2010:3).

I grunden är Naturvårdsföreningen positiv till invallning av Skanör-Falsterbo. Däremot ställer de sig frågande till hur kommunen ska arbeta med naturvärdena genom

placeringen av den yttre ringen av skyddsvallar. De ställer sig oroade över hur naturlandskapet kan komma att påverkas av att man vallar in nästan hela Falsterbonäset (ibid.).

7.2.3.2 Yttranden om handlingsplanen avseende stigande havsnivå

Falsterbonäsets Naturvårdsförening var övervägande positiv till att kommunen tar fram en handlingsplan för att skydda området mot stigande havsnivåer. Med följande motivering anser däremot naturvårdsföreningen att naturligt högvatten inte ska regleras för att skydda ekonomiska värden ”*Naturliga högvatten bör ej regleras övriga delar av året såvida vattenståndet inte hotar ekonomiska värden, då högvatten är en naturlig del av områdets ekologiska process*” (FNF 2011:2). Man ställer sig för övrigt frågande till varför naturvärden behöver skyddas mot tillfälliga högvatten med motiveringen att det befintliga landskapets naturvärden har tillfälliga högvatten som en del av tillvaron och nödvändigtvis inte hotar naturlandskapet (ibid.).

Naturvårdsföreningen nämner också att man i flera fall bör se till att restaurera tångvallarna för att möta dagens och framtida utmaningar. De föreslår då att de gamla tångvallarna ska höjas med gammal teknik. Man poängterar också för kommunen att vid lagning eller påfyllning av Skanör-Falsterbos flygsanddyner bör likvärdigt material användas och att de bör skyddas från erosion (ibid.).

7.2.3.3 Aktiva inom Falsterbonäsets Naturvårdsförening

Intervjun med en av de aktiva inom Falsterbonäsets Naturvårdsförening återger ungefär samma bild deras remissyttrande. Intervjupersonen säger att föreningen anser att kommunen gör rätt i sak som planerar att göra investeringar nu, men att de skjuter på de stora skyddsåtgärderna till framtiden. Problemet kring stigande havsnivåer kan enligt personen vara svårt att se framför sig idag men är däremot ett problem för framtiden. Vidare menar personen att de återkommande höga vattenstånden är oroande, där förändringar av 100-årshögvatten ses som mest oroande. Perioderna av högvatten är redan idag omfattande där ett 100-årshögvatten höjer havsnivån lokalt med över en meter. Det högsta högvattnet personen hittills hade upplevt var endast någon decimeter från att översvämma vissa bostadsområden. Skulle högvattnet inträffa oftare och med högre vattennivåer blir det en stor utmaning att hantera. Där anser personen också att kommunen gör rätt i att försöka använda sig av de redan existerande tångvallarna som historiskt byggdes för att skydda mot högvatten. Personen menar att länsstyrelsen agerar konstigt i sina ställningstagande om tångvallarna. Länsstyrelsen anser att bruket upphört, att de har blivit kulturminnen, medan personen själv anser motsatsen, att det sker en pågående markanvändning, förvisso utan regelbunden hävd de senaste 100 åren vilket har gjort att de förfallit. Personen menar att tångvallshävd med ny påförelse av tång inte skadar kulturmiljövärdet.

Personen ställer sig själv negativ till att kommunen vill valla in områden som Skanörs Ljung i syfte av att skydda området. Personen menar att man inte kan skydda en Ljung, som är en lämning från tidigare hedar, genom invallning. Istället behövs översvämningar och regn för att ljungmarken ska frodas. Personer anser också att de planerade invallningarna verkar göras på sådant sätt att orterna ska kunna fortsätta växa trots att de redan nu utgör en stor belastning på naturmiljön, där snart bara naturreservaten återstår.

Utöver problematiken kring havsnivån finns det en parallell diskussion som också varit central på Falsterbonäset. Diskussionen om en naturvårdsplan har engagerat naturvårdsföreningen i flera år. Naturvårdsföreningen gick in med hoppet att det skulle kunna fungera som en grund för framtida utveckling av Falsterbonäset, där man skulle ta mer hänsyn till naturen; där en större förståelse för naturlandskapet och djuren skulle finnas. Men diskussionen som följde tyckte intervjupersonen blev infekterad av en ovilja från kommunens att ta del av naturvårdsföreningens synpunkter. Det underlättade inte heller, menar personen, att miljöchefen i Vellinge som var drivande från kommunens sida avgick efter interna motsättningar. Personen lyfter också fram att kommunen mest verkade se diskussionen med ideella föreningar som ett problem. När parterna delade en uppfattning lyftes det gärna fram av kommunen, men när kommunens uppfattning inte delades av föreningen hände inte mycket eller så tystades det ner. Från kommunens sida menar personen att man gärna pratar om natur men att det helst inte ska kosta något. Kommunen framställs som mer mån om att det ska se bra ut på papper och inte att det ska bli bra i slutänden. Personen fortsätter och reflekterar själv över om en sådan diskussion påverkas negativt av ett så brett stöd för det styrande partiet som nästan kan sitta ohotat vid makten.

Personen för även fram att det finns andra organisationer på Falsterbonäset som har ett intresse för att vårda kultur- och naturmiljön. Golföreningarna lyfter personen specifikt fram som en av de föreningar som visar ett intresse för det omgivande landskapet genom att engagera sig för att behålla det "ursprungliga" landskapet, det som karaktäriserar Skanör-Falsterbo. Man försöker arbeta korrekt med den natur man har runt sig och man är enligt personen intresserad av att ge en extra dimension utöver golfandet t.ex. genom att efterlikna slätterängar och också begränsar vassens utbredning. På frågan vad personen tyckte var utmärkande för Falsterbonäset var svaret att kulturmiljön och naturmiljön tillsammans ger ett speciellt intryck. Däremot riskerar man att förlora båda när kommunen fortsätter expandera bebyggelsen och vägnäten.

8 Diskussion

Källmaterialet visar på intressanta företeelser och intressekonflikter. Av den historiska genomgången går det att konstatera att Falsterbonäsets utveckling inte har genomgått en liknande förändring som områdena öster om Höllviken. Jordbruket har nästan försvunnit på Falsterbonäset och annan produktion fallit bort. Däremot har den förändrats på samma sätt vad gäller bebyggelsens expansion, skiftesreformer och rationaliseringar av jordbruket.

Från de olika aktörernas ställningstaganden i yttranden och intervjuer går det att utläsa intressanta skillnader mellan aktörerna, både i hur de hanterar det historiska men också i synen på vad aktörerna vill med Falsterbonäset. I följande diskussion kommer jag fördjupa mig i dessa iakttagelser utifrån mina frågeställningar.

8.1 Hur har den tidigare utvecklingen påverkat dagens situation?

Att tidigare händelser i landskapet påverkar dagens situation är kausalt. Teorier om kulturlandskapets framväxt och förändring betonar vikten av att beakta tidigare landskapskeenden för att förstå dagens situation. Det kan också ge förklaringar till varför vissa klimatanpassningsåtgärder lyfts fram som mer positiva än andra.

Baserat på Abel et al. (2011) är utvecklingen efter 1960 särskilt intressant. Tidigare förändring av Skanör-Falsterbo tyder på att även om samhällena utvidgades var bebyggelseinvesteringarna inte särskilt stora. 1800-talets stora landskapsförändring utgjordes framförallt av jordbruksreformerna samt bygget av Falsterbokanalerna, båda förändringar går att utläsa från ortofoton (figur 7.7) och kartorna (figur 7.1–7.3). Enligt befolkningsstatistiken från SCB (1969) hade befolkningen knappt ökat alls fram tills mitten av 1900-talet utan legat kring 1 000 invånare. Från 1960 fram tills idag har befolkningsökningen varit påtaglig och investeringar i form av bostäder och hårdgjord yta ökat markant. Skapandet av rekreationsområden har ökat såsom golfbanan, detsamma gäller andelen skyddad natur. Att det skett en övergång i landskapet mot rekreation och boende visar på att den lokala kulturen på Falsterbonäset har förändrats över tid. Den förändrade formen och det visuella intrycket av landskapet tyder på just detta (Sauer 1925, Crang 1998). Att det idag även är ett välbärgat område antyder att fokus gått från att bruka landet till att uppleva, konsumera, landskapet.

Lokala organisationer som Falsterbonäsets Naturvårdsförening anser redan att gränsen för exploatering i form av ny bebyggelse eller större transportstrukturer är nådd. Dessa stora investeringar har låst fast landskapet för annan markanvändning. Intervjupersonen vid Falsterbonäsets Naturvårdsförening ansåg att trafik-, kommunikations- och befolkningsutvecklingen varit den i särklass största samhällsförändringen på Falsterbonäset. I enlighet med Abel et al. (2011) slutsatser har denna investering över tid gjort att det blivit svårare att motivera ett tillbakadragande (reträtt) av bebyggelsen. Det gör det också attraktivare att fortsätta investera på Falsterbonäset. En reträtt är för närvarande inte något som övervägs av aktörerna.

En framtida befolkningsökning bidrar till ytterligare ekonomiska och kulturella landskapsvärden vilket ytterligare försvårar en reträtt. Av kommunens syn på framtida åtgärder mot en stigande havsnivå tillsammans med landskapets historiska förändring framstår alternativet att skydda som den enda tänkbara åtgärden. Kommunens lösning är idag fysiska skydd för befintlig bebyggelse, vilket i det långa loppet, inkluderar natur, kultur och rekreativmiljöer (Vellinge kommun 2010; Vellinge kommun 2011).

8.2 Finns det en medvetenhet till kulturmiljöns historiska utveckling vid dagens diskussion om åtgärder för Skanör-Falsterbo?

I analysen av intervjumaterialet och dokumenten framträder bilden av att kulturmiljöns historiska utveckling knappt alls beaktas. Istället diskuteras kulturmiljön framförallt i form av enskilda kulturvärdesobjekt. Enheten för Kulturmiljövård (Persson & Reisnert 2008) gjorde emellertid en analys av kulturmiljövärden på Falsterbonäset som uttrycker en förhoppning om att skyddsåtgärderna även ska gälla kulturvärden. Att analysen beställdes av Vellinge kommun indikerar också att det vid kommunen finns en viss medvetenhet kring kulturmiljövärdens betydelse eftersom de annars troligtvis inte hade efterfrågat en sådan undersökning.

Tångvallarna samt att kommunen vill bygga med inspiration från de äldre stadsdelarna när nya bostadsområden byggs är de enda sammanhang där kulturmiljö har diskuterats. De gamla vångarna nämns till exempel varken i yttrandena eller i översiktsplanen men däremot av personen intervjuad från Falsterbonäsets naturskyddsförening. Vångarna förefaller vara ett av argumenten som ligger till grund för motståndet mot utökad bebyggelse.

Det lagstaddade skydd tångvallarna åtnjuter betyder att området inte kan förändras. Sammanfattningsvis kan sägas att de kulturmiljöer som idag ska bevaras, för att kontakten med platsens historia inte skall gå förlorad och därmed försvåra vår relation med platsens ”ursprung”, har skapats på samma sätt som alla andra kulturpräglade landskap (Hägerstrand 2010; Antonson 2011). De har bildats genom att samhället, och människan som brukat jorden, återkommande har förändrat detta för att möta ett eller flera behov, vilket gör att kulturvärdesobjektet eller kulturmiljön förändras över tid. Att bryta denna kontinuitet genom att inte längre tillåta förändring, förändrade samhällsförutsättningar till trots, kan upplevas stå i konflikt med kulturvärdesbegreppet och visar på ett antikvariskt dilemma. Tångvallen har även ett värde för det lokala samhället där det framstår som något unikt som gestaltar Skanör-Falsterbos karaktär och historiska kamp mot översvämningar.

Generellt sett har landskapet förändrats i linje Cosgroves (2006) fallstudie, där det pittoreska landskapet blir det som värnas. Falsterbonäset upplevde under 1900-talet en tillbakagång av produktionslandskapet, där den tydligaste nergången varit i jordbruket. Istället exploaterades marken hårt och Falsterbonäset har istället blivit ett konsumtionslandskap där upplevelsen av den unika naturen och den strandnära miljön blir en central del av Falsterbonäsets ekonomiska värde. Denna prioritering känns tydligt vid en promenad genom orterna. Här utstrålar byggnader en pittoresk historisk känsla, som inte förändrats nämnvärt utan till stor del bevarats för att troligtvis få just en sådan känsla (se figur 7.6, 7.11, 7.12 & 7.13).

I den nuvarande översiktsplanen är det också just rekreationsområde och upplevelsemiljöer som ska utvecklas och förbättras (Vellinge kommun 2010). Detta leder till att investeringar i naturen samt den pittoreska stadsmiljön blir ett nödvändigt inslag i den kommunala budgeten för att värdena skall kunna förvaltas och turismkonsumtionen växa. Återkommande framgår av intervjumaterialet och översiktsplanen att sådana värden ska bevaras. Däremot finns inte den historiska utveckling av Falsterbonäset som grund för framtida åtgärder med i kommunens överväganden. En blindhet kan sägas råda över i vilka fotspår man går i.

Som kontrast till kommunen står de lokala krafterna här representerat i form av Falsterbonäsets Naturvårdsförening och golfklubbarna. I naturvårdsföreningsintervjun och i föreningens yttranden framgår en medvetenhet om den historiska utvecklingen av landskapets natur- och kulturmiljövärden på Falsterbonäset. Detta är rimligt då det ligger i linje med en del forskning (se exempelvis Antonson 2011; Crang 1998; Gifford 2014) som visar att de som levt och använt sig av landskapet känner en större koppling med platsen och kan förstå förändringen i större utsträckning än de som inte levt där. Möjligen kan det vara så att kommundienstmännen inte har sina rötter på Falsterbonäset eller att personerna saknar en *natural place attachment* utan istället har en *civic place attachment* som gör att det är viktigare att värna om samhället på Falsterbonäset än landskapet i sin helhet (Gifford 2014). Det framgår inte av källmaterialet.

8.3 Hur förs diskussionen kring Falsterbonäsets framtid? Skiljer sig uppfattningen om vad Skanör-Falsterbo är mellan aktörer?

Falsterbonäsets framtid har genomgående, i såväl uppsatsen som i dialogen förd mellan aktörerna, varit en av de aspekter där skillnaderna i prioriteringar är som störst. Lokala aktörer som naturvårdsföreningen har sin uppfattning om Falsterbonäset och vad som

bör göras i framtiden. Den regionala aktören i form av länsstyrelsen har sin uppfattning om Falsterbonäset som delvis sammanfaller med naturvårdsföreningens.

Vellinge kommun har länge fört en diskussion om den stigande havsnivån och om översvämningar. De menar att det först är på sistone som stigande havsnivåer har prioriterats hos länsstyrelsen som tidigare inte gjorde någon kopplingen mellan stigande havsnivå och klimatförändring. Länsstyrelsen styrs av regeringens olika direktiv och en rad rapporter började publiceras från länsstyrelsernas sida under 2011 och 2012. Men redan 2007 påbörjades ett arbete vid Region Skåne som resulterade i ett ”Strategiskt program för Skånes klimatarbete 2009–2020” (Region Skåne 2009) vilket knappast kan ha gått kommunen förbi. I kommunens översiktsplan för Falsterbonäset ges stigande havsnivåer stort utrymme men precis som Storbjörk och Hjerpe (2012) kom fram till, reduceras översvämningsrisker i slutänden till bara en av många aspekter att väga in och blir i sig självt inte alltid det som styr samhällsutvecklingen. Av intervjuerna och av översiktsplanen framträder även vikten av att säkerställa befintliga bebyggelseinvesteringar. Att förvalta vissa privatpersoners kapital som investerats i Falsterbonäset har också uttryckts av kommunen i media genom att säga att det är galenskap att överge värden på 55 miljarder (Samuelsson 2014). Falsterbonäset framställs också av kommunen som en viktig del av Vellinge kommun med sina gjorda kommuninvesteringar, dess natur- och kulturmiljö och karaktärsdragen som gör den till ”unik för Skåne”. Falsterbonäset presenteras som nästan ovärderlig för kommunen och det känns om kommunen har en attityd att det ska skyddas till varje pris.

Utifrån det empiriska materialet går det att utläsa en konsensus avseende vilken klimatanpassningsåtgärd som bör väljas för att möta hotet med stigande havsnivå. Här ställer sig de tre studerade aktörerna positiva till etableringen av vallar som skydd mot översvämningar, där bara länsstyrelsen översiktligt relaterar till andra alternativ i rapporter och yttranden. Vad som varit uppe till diskussion är vallarnas utformning, dess placering och hur mycket de ska skydda. Här tycker naturvårdsföreningen och länsstyrelsen att framförallt befintlig bebyggelse, som kan ta stor skada av översvämningar, ska skyddas och att det naturpräglade landskapet utanför samhällena inte bör skyddas på samma sätt. Här hänvisar båda aktörerna till landskapets karaktär, där temporära översvämningar är centrala för naturtypernas överlevnad. Kommunen har en annan ståndpunkt vilket blottlägger Moser et al. (2012) konstaterande att arbete med klimatförändringar kan te sig som ”*wicked problems*”.

En annan central del i gällande vallarna är hur stor bebyggelse det framtida Skanör-Falsterbo ska ha. Länsstyrelsen och Falsterbonäsets Naturvårdsförening är båda kritiska till en ökad exploatering medan kommunen i sig förefaller överväga mer bebyggelse på Falsterbonäset. Något som naturvårdsföreningen menar sker på bekostnad av naturlandskapet. Länsstyrelsen är inte heller positivt inställd till en ökad bebyggelse. De hänvisar till stora framtida översvämningsrisker vid de områden där man skulle bygga men också att man skulle tumma på den känsliga naturen i området. De har också genom klimatanpassningsatlasen lagt fram den önskade riktlinjen att minska de hårdgjorda ytorna i känsliga områden. Kommunen själv går direkt emot detta när de planerar för en ökad bebyggelse och fler investeringar i transportinfrastruktur. Detta leder snarare till en ökad andel hårdgjord yta vilket ökar behovet av nya vattenhanteringssystem. På den punkten finns direkta skillnader mellan vad man sätter som mål på en övergripande skala och vad man faktiskt gör på den lokala nivån för att efterfölja målen. Här kan man relatera till Storbjörk och Hjerpes (2014) slutsatser från

Norrköping där det fanns en liknande skillnad mellan mål och riktlinjer från högre instanser till de faktiska planerna för ett område.

Vad som också är intressant är länsstyrelsens regionala handlingsplan för klimatanpassning som indikerar att en planerad reträtt bör ingå som en möjlig åtgärd hos kommunerna, (Länsstyrelsen 2014). Tanken om reträtt späder på konflikten mellan länsstyrelsen och kommunen där kommunen både genom remissyttrande och genom media kritiserat ställningstagandet av en planerad reträtt som ett möjligt framtida alternativ för Falsterbonäset. Argumentet bakom deras linje är främst ekonomisk vilket i sin tur enbart bekräftar Abel et al. (2011) slutsatser att investeringar försämrar möjligheten att planera en reträtt av bebyggelser.

Av intervjumaterialet från både Vellinge kommun och Falsterbonäsets Naturvårdsförening att döma finns det en dissonans mellan de lokala krafterna och kommunen om vilken framtid som ska gälla för Skanör-Falsterbo. De lokala krafterna känner en bristande lyhördhet från kommunens sida och menar att fokus ligger för mycket på ny bebyggelse och på natur som inte får kosta. Man menar från naturvårdsföreningens sida att kopplingen mellan kulturmiljö och naturmiljö är vad som gör Falsterbonäset unikt men att detta inte uppmärksammas av kommunen utan snarare ses som ett större hot jämfört med den ökade bebyggelseexploateringen. Här menar jag att det råder en stor skillnad i vad man uppfattar som natur, vilket värde man sätter på naturen och vilken förståelse man har för den helhet av natur- och kulturlandskap som råder på Falsterbonäset. Naturvårdsplanen utgör ett tydligt exempel på när kommunen och lokala aktörer inte delar uppfattning om vad Skanör-Falsterbo är och bör vara. Falsterbonäsets Naturvårdsförening vill ha en naturvårdsplan som ska fungera som grund för översiktsplanen och bebyggelsen för att värna den unika natur- och kulturmiljön. Kommunen däremot förefaller inte dela dessa åsikter i fråga om naturvårdsplanen eller om tillkommande framtida bebyggelse. Här faller planeringsdiskussionen åter i två läger där den ena aktören agerar utifrån känslan av något har förlorats eller att något går förlorat. På så sätt är Cosgroves (2006) uttryck *"The contradiction [...] of modernity"* lika aktuell i dagens debatt där två aktörer har dragkamp om ett områdets utveckling, på ena sidan exploatering och förändring likt modernitetens grundvallar och på andra sidan tradition, bevarande och det pittoreska. Det är dock fråga om subtila skillnader.

Diskussionen kring en utökad bebyggelse, invallning och ytterligare satsningar på näset blottlägger den teoretiska diskussionen om ett socialiserat landskap (se Gifford 2014; Castree 2007; Tress & Tress 2001; Hägerstrand 2010). Aktörerna värderar landskapet olika vilket även märks i det empiriska materialet. Detta görs tydligt i diskussionen mellan Falsterbonäset Naturvårdsförening och kommunen.

Precis som Antonson et al. (2016) framför finns det en känsla av missnöje hos kommunen över hur länsstyrelsen bedömer deras översiktsplan. Vidare skriver de att personerna inom kommunen säger att länsstyrelsen granskar deras planer i för stor detalj och i ett skede när det inte känns aktuellt från kommunens sida. Länsstyrelsen måste följa de regler och krav som ställs på markanvändning kring kulturmiljövärden och naturreservat. Möjligen har de ändrat tolkning av befintliga regler i takt med klimatdebatten, men det framgår inte av källmaterialet.

Länsstyrelsen betonar den långsiktiga påverkan på landskapet och anser att kommunen inte tar hänsyn till hur åtgärderna mot stigande havsnivåer ska kunna fortgå i det långa loppet. Här finns en stor skillnad i hur man hanterar den permanenta havsnivåhöjningen och temporära översvämningar där en permanent havsnivåhöjning skulle innebära att åtgärder som sandfodring, pumpsystem och övrigt underhåll behöver fortgå kontinuerlig. På den punkten menar länsstyrelsen att kommunen brister. Någon lösning på detta dilemma verkar ännu inte finnas. Jag tror att det kommer fortsätta vara något man är oeniga om. Investeringarna fram tills idag har gett incitament och utgöra en drivkraft till fortsatta investeringar och jag tror det kommer vara svårt för kommunens att gå mot trenden om fortsatta investeringar (Moser et al. 2012). Länsstyrelsen däremot, som inte varit delaktig i dessa investeringar, kommer troligtvis fortsätta att se till helheten och det långsiktiga i problemet. Främst för att de har en möjlighet att distansera sig från den dragningskraft som investeringar har, något som de redan idag uppvisar.

9 Slutsats

Utgångspunkten för detta examensarbete var att landskap och historia inte beaktas i särskilt hög grad i arbeten om klimatanpassningsåtgärder. Analysen av studiens källmaterial har resulterat i följande slutsatser:

- Vellinge kommun fortsätter den investering och exploatering av Falsterbonäset som pågått sedan 1960-talet.
- Tidigare investeringar och landskapsförändringar på Falsterbonäset låser kommunens handlingsutrymme och begränsar de mest rimliga och möjliga klimatanpassningsåtgärderna. Kommande investeringar låser det än mer. Invallningen framstår som det enda möjliga.
- Medvetenheten om kulturmiljöns historiska förändring är begränsad vilket tar sig uttryck i diskussionerna om tångvallarnas och gräsmarkernas framtid.
- Diskussionen om Falsterbonäsets framtid präglas av motstridigheter mellan aktörerna. Det kan ha sin grund i motstridande visioner och värderingar om Falsterbonäset.
- Dialogen mellan aktörerna är bristfällig. Länsstyrelsen och kommunen pratar förbi varandra utan att ömsesidigt lyssna. Naturvårdsförening upplever att man negligeras en ståndpunkt som inte delas av kommunen.
- Aktörernas låsta positioner skjuter klimatanpassningarna på framtiden, troligen för lång tid.

10 Källförteckning

10.1 Otryckta källor och arkivhandlingar

- Kulturföreningen Calluna (1915) Hamnen i Skanör. I Bakgrunden Baltiska Cementfabriken 1915. Tillgänglig: <http://xn--pljungen-9za.nu/arkiv/category/galleri/skanor> [2016-05-22]
- Rikets allmänna kartverk (1910-15) Häradsekonomiska karta, Skåne Län [kartografiskt material]. J112-1-60 Skanör Falsterbo, J112-1-61 Hvellinge & J112-1-68 Ljunghusen.
- Lantmäteriverket (1853) Karta öfver Städerna Skanör och Falsterbo med dertill lydande egor [kartografiskt material]. Ljungrens atlas. Lantmäteriet.
- Lantmäteriverket (1942) Ortofoton över Falsterbonäset [kartografiskt material]. Kartakt Gävle. Lantmäteriet. [IC8c, IC8d, IC9d, IC9d]
- Lantmäteriverket (1959, 1962) Ortofoton över Falsterbonäset [kartografiskt material]. Gävle. Lantmäteriet. [613-36-10, 613-36-11, 614-36-00, 614-36-01, 614-36-10, 614-36-11]
- Lantmäteriverket (1973) Ortofoton över Falsterbonäset [kartografiskt material]. Gävle. Lantmäteriet. [613-36-10, 613-36-11, 614-36-00, 614-36-01, 614-36-10, 614-36-11]
- Lantmäteriverket (2014) Ortofoton över Falsterbonäset [kartografiskt material]. Gävle. Lantmäteriet. [37, 38, 39, 40, 41, 42, 43]
- Petrus Kock (1765) Lådakt, över s.k. Skanörs Ljung [kartografiskt material] Lantmäteriet
- Sjöbeck M. (1935) [Skanör]. Märten Sjöbecks bildsamling. Bildnr: 1186. Tillgänglig: http://bilder.ub.lu.se/application/index.cfm?ID=6311#.V0Hnz_mLTIW [2016-05-22]
- Sjöbeck M. (1935) Skanör. Märten Sjöbecks bildsamling. Bildnr: 1183. Tillgänglig: <http://bilder.ub.lu.se/application/index.cfm?ID=6308#.V0HnyvmLTIW> [2016-05-22]
- Sjöbeck M. (1935) Skanör. Märten Sjöbecks bildsamling. Bildnr: 1191. Tillgänglig: <http://bilder.ub.lu.se/application/index.cfm?ID=6316#.V0HmxvmLTIW> [2016-05-22]
- Trelleborgs museum. Skanör Rådstugan. Identifikationsnummer: TM: PAM:8143. Tillgänglig: http://digitaltmuseum.se/021016077418?page=2&rows=72&type_filter=Photograph&query=skan%C3%B6r&pos=94 [2016-05-22]

10.2 Litteratur

- Abel N., Gorrdard R., Harman B., Leitch A., Langridge J., Ryan A., & Heyenga S. (2011). 'Sea level rise, coastal development and planned retreat: analytical framework, governance principles and an Australian case study'. *Environmental Science and Policy*, 14, pp. 279–288.
- Antonson H. (2003). Det antikvariska landskapet – ett paradigmskifte inom svensk landskapsförändring. I: Jansson U. (Red.). *Med landskapet i centrum – Kulturgeografiska perspektiv på nutida och historiska landskap*. Stockholm: KSLA.
- Antonson H. (2008). Landskap i infrastrukturplaneringen – styrdokumentens påverkan. I: Brusman M., Friberg T. & Summerton J. (Red.). *Resande, planering, makt*. Lund: Arkiv förlag, pp. 105–120.
- Antonson H. (2009). 'Landscapes with history: Addressing shortcomings in Swedish EIAs'. *Land Use Policy*, 26, pp. 704–714.
- Antonson H. & Jansson U. (red.) (2011). *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900: Studier av de areella näringarnas geografi och historia*. n.p.: Stockholm : Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.
- Antonson H. (2011). Bilder av ett landskap: förändring speglad genom fotografier och målningar. I: Antonson H. & Jansson U. (red.). *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900: Studier av de areella näringarnas geografi och historia*. N.p.: Stockholm: Kungl. Skogs- och lantbruksakademien. pp. 288–307.
- Antonson H., Isaksson K., Storbjörk S. & Hjerpe M. (2016). 'Negotiating climate change responses: Regional and local perspectives on transport and coastal zone planning in South Sweden'. *Land Use Policy*. 52, pp. 297–305.
- Baggini J. & Fosl P. (2010). *The Philosopher's Toolkit : A Compendium Of Philosophical Concepts And Methods*. n.p.: Oxford; Malden, Mass.: Wiley-Blackwell, 2010.

- Berman M. (2012). *Allt som är fast förflyktigas: Modernism och modernitet*. n.p.: Lund: Arkiv.
- Burley J., McAllister R., Collins K. & Lovelock C. (2012). 'Integration, synthesis and climate change adaptation: a narrative based on coastal wetlands at the regional scale'. *Regional Environmental Change*. 12(3). pp. 581-593.
- Castree N. & Braun B. (2001). *Social nature: theory, practice, and politics*. Blackwell Publishers.
- Charles W. J. W. (1996). 'Encyclopaedism, Modernism and the Classification of Geographical Knowledge'. *Transactions of the Institute of British Geographers*. 1. pp. 275-298.
- Cosgrove D. (2006). 'Modernity, community and the landscape idea'. *Journal Of Material Culture*, 11, 1-2, pp. 49-66.
- Crang M. (1998). *Cultural Geography*. n.p.: London : Routledge, 1998.
- Denscombe M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Doevendans K., Lörzing H., & Schram A. (2007). 'From modernist landscapes to new nature: Planning of rural Utopias in The Netherlands'. *Landscape Research*, 32, 3, p. 333-354.
- Ehrnstén, T. (2011). *Klimatanpassningsatlas för Skåne*. Länsstyrelserapport 2011:23. Länsstyrelsen Skåne, Malmö. Tillgänglig: [http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimat-och-energi/klimatanpassning/forandrat-klimat/Pages/index.aspx](http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatanpassning/forandrat-klimat/Pages/index.aspx) [2016-05-14]
- Ehrnstén T., Foltyn A. & Persson P. (2014). *Regional handlingsplan för klimatanpassning för Skåne 2014 - Insatser för att stärka Skånes väg mot ett robust samhälle*. Länsstyrelsen Skåne. Dnr: 400-22787-2013. (Rapportserie 2014:7) Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatanpassning/Pages/regional-handlingsplan-for-klimatanpassning-for-skane-2014.aspx> [2016-05-14]
- Eriksson J. (2012). Risk för Byggstopp. Malmö. *Sydsvenskan*. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/2012-11-07/risk-for-byggstopp> [2016-05-24]
- Evans J. (2012). 'Social Constructions of Nature'. I: Daniels, P. W. (red.). *An introduction to human geography*. 4th ed. Harlow, England: Pearson
- Falsterbonäsets Naturvårdsförening (FNF) (2010). *Synpunkter på Vellinge Översiktsplan 2010 – med utblick mot 2050*. Tillgänglig: <http://www.falsterbonaset.se/fnf/yttranden.html> [2016-05-11]
- Falsterbonäsets Naturvårdsförening (FNF) (2011). *Höga havsnivåer – Falsterbonäset samt områdena vid Höllviken och Kämpinge, Handlingsplan för skydd mot stigande havsnivåer*. Tillgänglig <http://www.falsterbonaset.se/fnf/yttranden.html> [2016-05-11]
- Füssel H. (2007) 'Adaptation planning for climate change: concepts, assessment approaches, and key lessons'. *Sustainability Science*. 2(2). p. 265-274.
- Gregory D. & Johnston R. (2009). *The Dictionary Of Human Geography*. n.p.: Malden. MA : Wiley-Blackwell.
- Henningsson M., Blicharska M., Antonson H., Mikusiński G., Göransson G., Angelstam P., Folkesson L. & Jönsson S. (2015). Perceived landscape values and public participation in a road planning process – a case study in Sweden. *Journal of Environmental Planning and Management*. 58(4). pp. 631-653.
- Hägerstrand T. (2010). Krafter som format det svenska kulturlandskapet. *Mark och Vatten*. pp.16-55.
- Hägerstrand T. & Sporrang U. (2016). Landskap. I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/landskap-\(var-omgivning\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/landskap-(var-omgivning)) (hämtad 2016-05-23).
- IPCC (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.
- Kulturföreningen Calluna (1998). Så byggdes falsterbokanalen. *På Ljungan*. 1. pp. 2-3

- Lyotard J. (1984). *The Postmodern Condition: A Report On Knowledge*. n.p.: Manchester: Manchester Univ. Press. cop. 1984.
- Mattsson J.O. (2011) Falsterbonäset – en för Sverige unik landform. *Geografiska Notiser*. 69(3). pp. 124–130.
- Moser S., Williams S. & Boesch D. (2012). 'Wicked challenges at land's end; managing coastal vulnerability under climate change'. *Annual Review Of Environment And Resources*. 37. pp. 51–78.
- Myrdal J. & Gadd C-J. (red.) (2000). *Det svenska jordbrukets historia. Bd 3, Den agrara revolutionen: 1700–1870*. Stockholm: Natur och kultur/LT i samarbete med Nordiska museet och Stift. Lagersberg.
- P1-morgon* (2016). Den hotande havshöjningen i Falsterbonäset i Skåne [Radioprogram]. Producent: Sveriges radio, P1 14 april.
- Persson P. & Enander G. (2011). *Remiss av betänkandet av utredningen om en handlingsplan för skydd mot stigande havsnivåer*. Länsstyrelsen Skåne. Dnr: 500-14103-11. Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/planfragor/samhallsplanering/Falsterbon%C3%A4set_h%C3%B6ga%20havsniv%C3%A5er.pdf [2016-05-18]
- Persson L. & Reisnert A. (2008). *Kulturmiljövården på Falsterbohalvön – En studie av kulturmiljövården relaterat till framtida skyddsvallar mot översvämning*. Malmö. Malmö Stad: Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:022. Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatanpassning/kunskapsunderlag/Kulturmiljovardenp%C3%A5FalsterbohalvonRapport_2009.pdf [2016-05-18]
- Region Skåne (2009). *Strategiskt program för Skånes klimatarbete 2009-2020*. Region Skåne. Tillgänglig: http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/strategiskt_program_for_skanes_klimatarbete_2009-2020.pdf [2016-05-22]
- Riksantikvarieämbetet (2015-11-27). *Kulturarv*. <http://www.raa.se/kulturarvet/> [2016-05-23]
- Rose G. (2001). *Visual Methodologies. [Elektronisk Resurs]: An Introduction To The Interpretation Of Visual Materials*. n.p.: London : Sage Publications Ltd., 2001.
- Ryan A., Measham T., & Alexander K. (2012). 'Managed retreat of coastal communities: Understanding responses to projected sea level rise'. *Journal Of Environmental Planning And Management*. 55, 4, p. 409–433
- Samuelsson J. (2014). Kommunen: Vi överger inte Näset. Malmö. *Sydsvenskan*. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/2014-06-09/kommunen-vi-overger-inte-naset> [2016-05-14]
- Sauer C.O. (1925). 'The Morphology of Landscape'. University of California Publications in Geography 2, 2, 19–54. I: Livingstone, D, Rogers, A, & Agnew (red.) J (1996). *Human Geography : An Essential Anthology*, n.p.: Oxford : Blackwell.
- Statistiska Centralbyrån(SCB) (1969). *Historisk statistik för Sverige, Del 1. Befolkning 1720–1967*. Stockholm: SCB Tillgänglig: http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/_Dokument/Historisk-statistik-for-Sverige-Del-1.pdf [2016-05-23]
- Statistiska Centralbyrån(SCB) (2011). *Befolkning per tätort 1960-2010*. Stockholm: SCB. Tillgänglig: <http://www.scb.se/MI0810/> [2016-05-23]
- Storbjörk S. & Hedrén J. (2011). 'Institutional capacity-building for targeting sea-level rise in the climate adaptation of Swedish coastal zone management: Lessons from Coastby'. *Ocean And Coastal Management*; p. 265.
- Storbjörk S. & Hjerpe M. (2014). "‘Sometimes Climate Adaptation is Politically Correct’: A Case Study of Planners and Politicians Negotiating Climate Adaptation in Waterfront Spatial Planning". *European Planning Studies* 22. 11. pp. 2268–2286.
- Tress B. & Tress G. (2001). 'Capitalising on multiplicity: a transdisciplinary systems approach to landscape research'. *Landscape And Urban Planning*. 57. Bridging human and natural sciences in landscape research. pp. 143–157.

- Uggla Y. & Storbjörk, S. (2012). Klimatrisker på planerarnas agenda: Att hantera motstridiga krav och kunskapsosäkerhet. *Dansk Sociologi*. 23. 1. p.73–95.
- Vellinge kommun (2010). *Vellinge översiktsplan 2010 – med utblick mot 2050*. Dnr: KS2009/567. Tillgänglig: <http://www.vellinge.se/kommun-politik/planer-och-styrdokument/oversiktsplan/oversiktsplan-2010> [2016-05-18]
- Vellinge kommun (2011). Höga havsnivåer – Falsterbonäset samt områdena vid Höllviken/Kämpinge, Handlingsplan för skydd mot stigande havsnivåer. Dnr: Ks2011/494.702, 2011-07-14. Tillgänglig:
- Vellinge kommun. (2014). Regional handlingsplan för Klimatanpassning i Skåne. Vellinge kommun. [Remissyttrande] Tillgänglig: <http://www.vellinge.se/sok/?q=Regional+handlingsplan+f%C3%B6r+Klimatanpassning+i+Ska%C3%A5ne> [2016-05-14]
- Venn C. & Featherstone M. (2006). 'Modernity'. *Theory, Culture And Society*. 23. 2–3 Spec Issue. pp. 457–465.
- Weber E. & Enander G. (2012). *Granskningsyttrande av Utställning av översiktsplan för Vellinge kommun, öp 2010*. Länsstyrelsen i Skåne Län. Dnr: 401-8845-12. Tillgänglig: http://www.vellinge.se/Global/Bygga_bo_miljo/Oversiktsplan/%C3%96P-Bilaga%20C,%20Utl%C3%A5tande.pdf [2016-05-22]
- Westling S., Modigh A., Valen C., Frost C., Gauffin J., von Sydow K. & Fröberg L..(2012). *Klimatanpassning i fysisk planering*. Länsstyrelserna. ISBN: 978-91-86533-61-8
Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/publikationer/2012/Pages/klimatanpassning-i-fysisk-planering-vagledning-fran-lansstyrelserna.aspx> [2016-05-14]
- Wolff WJ. (1992). 'The end of a tradition; 1000 years of embankment and reclamation of wetlands in the Netherlands'. *Ambio*. 21. 4. pp. 287–291.
- Viktorsson J. (2016). Risk för stormar ställer högre krav på vallarna. Malmö. *Sydsvenskan*. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/2016-05-12/risk-for-stormar-staller-hogre-krav-pa-vallarna> [2016-05-26]

Bilaga A – Intervjuguide för Falsterbonäsets Naturvårdsförening

1) Syftet med mitt examensarbete.

- a. Berätta om hur intervjumaterialet kommer att användas och hur du vill att materialet ska användas.

2) Uppgifter om dig

- a. Kan du berätta lite om din bakgrund, utbildning och hur länge du varit aktiv i Falsterbonäsets naturvårdsförening?
- b. Vilka har varit dina uppgifter i föreningen? Vad gör du idag kring föreningen?

3) Övergripande om Falsterbonäset och Falsterbonäsets naturvårdsförening

- a. Vad uppfattar du karaktäriserar Falsterbonäset mest, vad är det som i grunden är Falsterbonäset?
- b. Hur tycker du att man arbetar utifrån det? Kommuner, invånarna?
- c. Hur arbetar er förening med Falsterbonäset och kommunen? Känns det som ni representerar hela Skanör-Falsterbo?
- d. Vad är det som gör att människor besöker Falsterbonäset tror du? Försöker man framhäva de miljöerna som lockar? Hur påverkar det Falsterbonäset?
- e. Vad tycker du varit den största förändringen på Falsterbonäset? Hur har det förändrat Skanör-Falsterbo idag?
- f. Har du någon uppfattning om förändringen varit positiv för Falsterbonäset?

4) Den stigande havsnivån

- a. Vad tänker du kring den stigande havsnivån? Vad tänker föreningen?
- b. En kollega i föreningen svarade för några år sedan att det var för mycket domedagsprofetior i reportage om utmaningen med den stigande havsnivån. Känner du att det är en generell åsikt i Falsterbonäset?
- c. Det finns två generella angreppssätt för att möta stigande havsnivåer, reträtt av bebyggelser bakom naturliga skydd och invallning av områdena som är i risk. Har invallning alltid varit på agendan? Har man lyft frågan i någon instans om reträtt av vissa bostäder?
- d. Finns det ett värde av att skydda hela näset från översvämningar? Vad hotas mest vid en eventuell översvämning?
- e. Det var ju en stor översvämning för några år sedan, hur gick tankarna hos dig då? Var det många som var oroade hos lokalbefolkningen? Vad kom mest till skada?

5) Specifikt om handlingsplanen och översiktsplanen

- a. Kommunen har tagit in synpunkter genom remisser? Hur reagerade du vid första anblick? Hur tycker du generellt kring kommunens arbete med Falsterbonäset? Vad saknas i deras arbete?

- b. Vad känner du kommunen fokuserar på i sin planering av Falsterbonäset? Tar det för mycket plats? Lämnas något utanför?
- c. Ni har varit kritiska till att hela Falsterbonäset ska vallas in tolkar jag från era remissvar. Hur har ni reflekterat kring det?
- d. Kommunen planerar ju bygga ut på Skanörs vångar. Vad är dina tankar om att expandera i områden som riskerar att översvämmas i framtiden? Kan man motivera det genom att man kommer skydda området i framtiden?
- e. Utifrån din erfarenhet – skulle du säga att de aktörer som är involverade i processen har tillräcklig kunskap och kompetens för att genomföra skyddsåtgärder på ett bra sätt?

6) Framtiden

- a. Hur ser du på framtiden för Falsterbonäset? Kommer det fungera som kommunen planerar?
- b. Utifrån din erfarenhet kommer kommunen ta hänsyn till lokala synpunkter om invallning eller fler bostäder?

7) Avslutning

- a. Är det något vi inte har talat om som du tycker är relevant för oss?
- b. Informera om hur jag kommer gå vidare med intervjumaterialet.